Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 172 (14192) | 1973 оной июлиин 24, вторник | Сэн 2 мүнгэн

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР К. Д. МИРОНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Хүдөө ажахын бэлиг шадабаритай мэргэжэлтэдые бэлэдхэхэ талаар үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлһэнэйнь, научна-хүмүүжүүлгын ба ниитын ажал ябуулгын түлөө, түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай хүдөө ажахын институдай ректор **Миронов Ким Дмитриевичые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1973 оной июлиин 19.

«МАРС-4» НИИДХҮҮЛЭГДЭБЭ

ТАСС-ай МЭДЭЭСЭЛ

Замбуулинай дайда ба Нарата юртэмсын түбинүүдые шэнжэлхэ программын үндэһөөр, «Марс—4» гэжэ түбинүүд хоорондын автомат станци 1973 оной июлиин 21-дэ Москвагай сагаар 22 час 31 минутада Советскэ Союзһаа табигдаба.

1971 ондо «Марс», Марс-3» гэжэ түбинүүд хоорондын автомат станцинуудай эхилһэн Марс түбиие, тэрэнэй оршон тойронхиие шэнжэлхэ хэрэгые үргэлжэлүүлхэ гээшэ станци табилгын гол зорилго болоно.

«Марс-4» гэжэ станци Марс түби тээшэ ниидэхэ замда гаргагдаа. Түлхин гаргагша ракетын һүүлшын шатань замбуулинай хоёрдохиһоо үлүү скорость станцида үгэһэн байна. Станциин ниидэлгын траекториин параметрнүүд тодорхойлон хараалагдаһанда дүтэрхы.

Түбинүүд хоорондын замаар 6 һарын турша соо ниидэхэ үедэнь замбуулинай дайдын онсо байдал наринаар шэнжэлэгдэхэ байна.

Телеметрическэ баримтануудай ёһоор, станциин бүхы түхеэрэлгэнүүд, аппаратура гэмгүй һайнаар хүдэлнэ.

Алас Холын замбуулинай дайдада хэлхеэ хэхэ түб «Марс-4» гэжэ түбинүүд хоорондын автомат станциин ниидэлгые хүтэлэн жолоодоно. Абтаһан мэдээсэлнүүд залан хүтэлбэрилгын-тоолон тодорхойлгын түбтэ шэнжэлэгдэжэ байна.

Стратосферэдэхи обсерватори

ЛЕНИНГРАД. (ТАСС). Наранай хойноһоо шэнжэлэлгэ хэхэ стратосферэдэхи ехэ обсерватори дүрбэдэхеэ амжалтатайгаар табиһан совет эрдэмтэд Газарай нюруунһаа дээшэ 20,5 километр үндэрһөө Наранай хойноһоо үргэн ехэ шэнжэлгэнүүдые хэбэ. Энэ обсерватори Волго мүрэнэй саанахи районуудай нэгэн дээгүүр ниидэһэн байна.

ҮБҺЭ ХУРЯАЛГА—ГАБШАГАЙ АЖАЛ

РЕПОРТАЖ

ТҮРҮҮШЫН МҮРНҮҮД ЗУРЫБА

Энэ һарын эхеэр хэдэн эр таһалгаряагүй ороһон ра бороооной одоошье замла, зунай наранай улам саар шаража захалхада Хотогорой сабшалан гэнтэ айжарһандал үзэгдэбэ. Үн сэсэг, ногооной хангална үнэрөөр анхилһан үбэдэй отогто хүрэжэ ерээмнай гар хажууршад ынгөө сайлалганда суглахай байбал.

—Отог табиһаар гурбада үдэрөө үнгэржэ байнабди. Мүнөө жэл сабшалангай ноон яһала һайн хэбэртэй. Нёдондонойхиһоо дутуугүй эн абтахал бэзэ,—гээд. хи үбһэшэдэй звеное хүбэрилэгшэ Дугаржаб Цыновэй хөөрэнэ.

Дурсагдагша звенодо дни... һургуулиин 28 һурагшад ажаллана. Хура бороой, үерэй үһанда абта... хоро намаг газараа аба... гараар сабшажа хуряа... заншалтай тус звеногой ... мүнөө ехэ, багагүй ... хажууураар сабшана. Хэ... үдэрһөө косилка, тар... ерэхэдэ, тэдэнэй за... бухал табиха, ... башашье ажал хэхэ юм.

Байгша ондо Хотогорой ... даалгагдаһан 409 ... сабшаланһаа бүхыдөө ... 393 центнер үбһэ сабшажа ... хуряаха түсэбтэй. Тиин энэ ... сүм бэелүүлхын, ... дүүргэхын түлөө бургааһанай дундуурхи, ханааб, даамбын захаархи ногоо ухашалан сабшажа, һогооборишье үбһэ үлөөнгүй хуряахаар хараалнад.

Үдын сайлалган дүүрэбэ хэбэртэй, гар хажууршад Гасаран Ринчиновэй дабтажа хурсадхаһан хажуурнуудые абажа, зүүн хойтохи намаг тээшэ һубарилдаһаар саашалба.

Мүнөө дээрээ звеногоймнай гэшүүд дандаа залуу хүбүүд, басагад гээшэ. Байтараа үбһэ хуряалгын жэгдэ эхилхэдэ хүршэ звенонуудта хубааран таража ошохо,—гэжэ гар хажууршадые ударидагша Цырен-Дондок Найданов хэлэбэ.

Эдэ хүбүүд, басагадынь оройдоол гурбадахи үдэрөө хүдэлмэрилжэ байбашье, даабаряа яһала дүүргэнэ. Звеньевод Дугаржаб Цыреновэй мэдүүлһэнэй ёһоор, һургуулиин наһанай хүбүүд, басагадта тусгаар даабари зохёогдонхой. Хэрбээ тэрэ түсэбөөрөө онсо шалгарбал, таба - табан хоногой дүнгөөр материальна урмашуулгада хүртэхэ юм.

Гадна совхозой үбһэ хуряагшадай бүхы звенонуудай дунда мүн лэ социалис мүрысөөн дэлгэрүүлэгдэхээр хараалагдана. Тиихэдээ энэ тэмсэлэйнь гурим бага зэргэ нёдондонойхиһоо хубилгагдажа, звено бүхэнэй гар хажуураар хэр ехээр үбһэ сабшаһаниинь онсо тэмдэглэгдэхэ байна. Мүрысөөнэйнгөө гуримые нигэжэ зохёоходонь сабшалангынь сэбэрээр хуряагдахаһаа гадна, ехэ үбһэн абтаха байна бшуу.

—Сабшалангай ногооной хүсэд эдеэшэжэ, узуур ногоонойнь үдхэржэ эхилхэдэ урдань үбһэ хуряалга захалдаг байһан юм. Нигэжэ юундэ тэмдэглэнэбиб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, ногооной түлэг эдеэшээд байхада энэ халуун хаһаяа эмхитэйгээр, унжагайруулангүй ябуулбал һайн бэлэй. Жэл бүхэндэ сабшалангай ногооной хагдартар үбһэ хуряалгаяа ябуулхадаа ехэ үбһэ гээнэбди, шанар шэмээ алдаһан хагда сабшажа суглуулнабди. Энээниие юрэдөө ойлгохоор болоол даа,—гэжэ хажуур дабтажа һууһан үбгэжөөл, луговод Гасаран Ринчинов мэдүүлнэ.

Үбгэн луговодой хэлэһэн үгэ яһала анхармаар. Ушарынь хадаа бүхыдэнь абажа харахада, Хориин совхоз мүнөө хүрэтэрөө үбһэ хуряалгадаа жэгдэ ороогүй, унжагайржа, энэ хаһаяа хойшо татаһан зандаа. Эгээл тиимэһээ ажахынь луговодууд хабарһаа нааша орсолдожо, ургууһан ногоогоо богони болзорто һайн шанартайгаар хуряажа һүрилхын түлөө һанаагаа зобожо байна бшуу.

Вл. ЖИГЖИТОВ.
Хори.

Аймаг дотороо эгээн түрүүлэн үбһэ хуряалгада ороһон «Прибайкалец» колхоз мүнөө горнтойхон ехэ тэжээл бэлэдхээ. Эндэхи үбһэшэд һүринүүдээ гол түлэб тракторай шарга дээрэ сомодог байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ээлжээтэ һүри нюруулагдажа дүүрэхэнь.

С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

ЗАКАМЕНСК ХОТОҺОО МЭДЭЭСЭНЭ

ЗАВОД СООГОО ТҮРҮҮ

Аймагай түб Закаменск хотын хилээмэнэй заводой хүдэлмэрилэгшэд бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсожо, юһэдэхи табан жэлэй шиидхэхы удха шанартай, гурбадахи жэлдэ дээшэлүүлэгдэһэн уялгануудые абаһан байгаа. Тэрэнээ дүүргэхын түлөө бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, шударгы һайнаар хүдэлжэ байна.

Заводой хүдэлмэришэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Валентина Васильевна Слеповагай ударидадаг коммунис ажалай бригада эрхимлэжэ ябана. Энэ бригадын гэшүүд һара, квартал бүхэнэй түсэбые үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай. Тус бригадынхид, жэшээнь, май һара соо валовой продукци гаргаха түсэбөө 137 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабаряа 117,5 процент дүүргээ һэн. Июнь һарыншье түсэб баһал үлүүлэгдэн дүүргэгдэһэн байха юм.

В. В. Слеповагай хүтэлбэрилдэг бригадын гэшүүд Р. Ш. Будаева, О. А. Зайцева, В. С. Кузьмин болон бусад олоной дундаһаа онсо шалгарна. Тэдэнэр халаан бүриин даабариие хододоо үлүүлэн дүүргэдэг юм. Хэһэн ажалайнь шанар эрхим һайн байдаг.

Заводой хүдэлмэришэд шефтээ абаһан «Коммунизмын зам» колхоздо ехэ туһаламжа хүргэнэ. Тэдэнэр энэ хабартаа куузику тарилгада хүдэлжэ, хэдэн гектарта энэ шэмэтэ тэжээл тарилсаһан байна.

ТҮРҮҮ ЗЭРГЭДЭ

Эндэхи мяханай комбинадай коллектив бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, ажалай һайн үрэ дүн туйлана. Комбинадай хүдэлмэришэд байгша оной түрүүшын таба һара соо валовой продукци гаргаха түсэбөө 102,5 процент, тэрэ тоодо колбаса гаргаха даабаряа 109,6 процент дүүргэһэн юм. Тиихэдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 100,2 процент дүүргэгдэһэн байна.

Комбинадай хүдэлмэришэд июнь һарада баһал урагшатай һайнаар хүдэлжэ, республикынгаа 50 жэлэй алтан ойе ажалай ехэ бэлэгүүдтэйгээр угтаһан. Тиигэжэ продукци үйлэдбэрилхэ түсэбтэ даабаринуудынь бүхы түрэлөөр бэелүүлэгдэһэн байгаа.

Мяханай комбинадай хүдэлмэришэдэй дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ колбаса хэдэг цехэй коллектив эрхимлэжэ ябана. Цехэй мяха шулагшад А. А. Степанов, Л. Г. Пантелеева, колбаса шанагша И. Г. Афанасьева гэгшэд бултанай дундаһаа шалгарна. Тэдэнэр үдэр, һара бүриин түсэбые үлүүлэн дүүргэдэг, һайн шанартай продукци үйлэдбэрилдэг байна.

С. ШАГДУРОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Даалгагдаһан сабшалангаа эзэн ёһоор харууһалһан Ивалгын ОПХ-гай луговодууд байгша ондо үбһэ ногооной баян ургаса ургуулаа. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: III отделениие эрхилэгшэ Г. И. Казанцев (зүүн гарһаа) ахалагша луговод В. П. Калёнов хоёр шагдаһан үбһэнэй шанар шалгажа байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Табан жэлые—болзорһоонь урид

ҮЕ ЗАЛГАМЖАЛАН АЖАЛЛАНАБДИ

Хандагайн леспромхозой бага комплексно бригадые даагша, Социалис Ажалай Герой Н. Ф. СЕМЕНОВОЙ хөөрөөнһөө

Республикынгаа һайндэрэй урдахана Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн хэдэн хүдэлмэришэд газетын редакцида уулзажа, хөөрэлдөө һэмди. Би модошон хадаа Социалис Ажалай Геройн алтан одо үбсүүндээ үнинэй яларуулһан ахамад нүхэдэйнгөө ажал хэрэгээр һонирхоһон байнаб. Дайнай һүүлээрхи хүндэ жэлнүүдтэ тэдэнэр ажалай ёһотой баатаршалга гарган ажаллаа.

Шулуутайн леспромхозой машинист Павел Родионович Чабанай, Хандагатайн леспромхозой модошон Иван Афанасьевич Костроминой тэрэ үеын ажал тухай хөөрэхэдэнь ехэ һонин байба. Модо бэлэдхэлгэ саг зуурын ажал байха зуураа, колхознигуудай хүсөөр бүтээгдэдэг һэн. Мүн колхозуудай үгэһэн мори унаагаар шэрэгдэгшэ бэлэй. Техникэ гэхэ юумэн байгаагүй. Модон түлишэтэй трактор хожомынь абтажа эхилээ. 1956-57 онуудта «Дружба» гэһэн бензохюрөө модошодто үгтэжэ, тэдэнэй ажалай бүтээсэ дээшэлүүлээ. 1958-59 онуудта бага комплексно бригаданууд эмхидхэгдэжэ захалһан юм.

Имэ байдалтай байбашье, олон модошод даабаряа 1,5—2,5 дахин үлүүлэн дүүргэдэг һэн. Ажалай түрүүшүүл даабаряа 200—300 процент хүргэдэг байгаа. Хэдэн жэл соо бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллажа байһан Павел Родионович Чабан, Иван Афанасьевич Костромин гэгшэдэй ажал үндэрөөр сэгнэгдэжэ, Эхэ оронойнмнай эгээл дээдэ хайра—Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ гаршалһэн Ленинэй орден болон балта хадууртай алтан одон барюулагдаһан байна.

Би ахамад нүхэдэйнгөө баатаршалгата ажалаар омогорхонob. Тиихэдэ ажаллахань хүшэр, мүнөө үеынхитэй сасуулхаар бэшэ гэжэ ойлгонобди. Иван Афанасьевич олон жэлэй туршада ой тайга соо ехэ модо отолон унагаажа байгаа. Тэрэ аяар 29 жэлэй туршада леспромхоздо ажаллаад, мүнөө пенсидэ гаранхай. Павел Родионович Чабан холын Украинаһаа ерэжэ, манай эндэ нютагжаа. ЛВРЗ бодхоходо барилгын модон хэрэгтэй болоо. Модо шэрэхын тула Шулуута ошожо, паровозой машинистын туһалагшаар ажаллаба. Хожомынь машинистын һургуули дүүргээд, паровоз жолоодохо эрхэдэ хүртөө.

Тэдэнэй хөөрэхые шагнахадаа, мүнөө үеын леспромхозуудай байдалые аргагүй сасуулха дурам хүрэнэ. Би шье залуу модошон бэшэ, тэрэ үеын ажалай амта танинаа байхаб. Трактораа ябуулхын тула модо тайража түлихэш, уһа өөһэдөө зөөхэш. Харин мүнөө ямар болоо гээшэб?

Леспромхозуудай байдал үдэр бүхэндэ хубилна гэжэ хэлээ һаа, үлүү юумэн үгы. Бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха арга боломжо бидэндэ дүүрэн бии. Модо таллуулха, модо шэрэхэ хүсэ ехэтэй трактор, машинаар леспромхозууд хангагдаа, модо ашаха, буулгаха ажал оньһожоруулагдажа байна. Олон жэлдэ модошодто ехэ аша туһа хүргэһэн «Дружба» хюрөөнүүд бүри бүтээсэ ехэтэй «Урал» хюрөөгөөр һэлгэгдэжэ эхилээ.

Ой соо отологдоһон модон ута зандаа, томо багсаар шэрэгдэжэ, леспромхозуудай доодо складуудта хүргэгдэнэ. Эндэ модые сортолон илгаха, хэрэгтэй зэргээрнь отолхо, ашажа ябуулха бүхы ажал оньһон аргаар бүтээгдэдэг болоо. Шэнэ техникэ һайнаар шудалаад, зүбөөр ашаглаад байхада, арадай ажахыда шухала хэрэгтэй модо ехээр бэлдэжэ болохо юм.

Минии даадаг бага комплексно бригада бусад бригаданууд мэтэ табан хүнһөө бүридэнхэй. Бригадын үнинэй модошод Иван Дмитриевич Симонов, Павел Филиппович Данилов бидэ гурбан хэдэн мэргэжэл шудалжа, трактор жолоодохо, модо отолон унагааха, гэшүүһэ сэбэрлэжэ шадаабди. Залуу хүдэлмэришэн Михаил Вахрушев, минии хүбүүн Владимир Семенов модо отолон унагаагшын, трактористын туһалагшаар ажаллана.

ТДТ-75 трактор хүдэлгэжэ, халаан соогоо 65—70 кубометр модо отолон таллуулнабди. Бүхы бригадаараа жэгдэ һайнаар хүдэлхэ гэжэ оролдонобди. Трактораа һайнаар харууһалжа, һаадгүйгөөр хүдэлхэ арга хангагдаа. Би өөрөө тракторай харууһа эмхидхэнэб, шалганаб. Минии туһалагша мүн лэ имэ уялга дүүргэдэг. Тиихэтэй хамта бригадынгаа ажал зүбөөр эмхидхэхэ гэжэ анхарнабди. Трактораа, хюрөөгөө һаадгүй һайнаар хүдэлгөөд байхада, ехэ модон бэлэдхэгдэнэ, таллуулагдана. Гэшүүһэ сэбэрлэгшэ дүй дүршэлтэй, тиимэһээ ажалаа хэжэ үрдинэ.

Үнгэрһэн табан жэлэй түсэбһөө гадуур 2000 кубометр модо бэлэдхэхэ уялгаяа холо үлүүлэн дүүргээ һэмди. Энэ табан жэлэй эхиндэ социалис уялга абахадаа, түсэбһөө гадуур 7000 кубометр модо бэлэдхэн таллуулха гэжэ хараалаабди. Уялгаяа һайнаар дүүргэнэбди гэжэ хэлэхээр. Табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабариһаа гадуур 2700 кубометр, хоёрдохи жэлэй түсэбһөө гадуур 3000 кубометр модон бэлэдхэн таллуулагдаа.

Табан жэлэй гурбадахи жэлэй даабариие холо үлүүлэн дүүргэхэ, бүхы жэл соо бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха гэжэ бригадаараа шиидхэһэн байгаабди. Хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ байһандаа батаар найданабди. Хахад жэлэй түсэб болзорһоонь хахад һараар уридшалан дүүргэгдээд, даабариһаа гадуур 2100 кубометр модон бэлэдхэн таллуулагдаа. Энэмнай манай бригадын республикынгаа 50 жэлэй ойдо бариһан бэлэг болоно. Табан жэлэй гурбан жэлэй даабариие 2,5 жэл соо дүүргэбэбди. Тиигэжэ табан жэлэй даабариие холо уридшалан дүүргэхэ байһандаа найданабди.

Манай бригада жэлдээ 15700 кубометр модо бэлэдхэхэ даабаритай. Тэрэнээ 19—20 мянган кубометртэ хүргэнэбди. Даабаряа ямар аргаар үлүүлэн дүүргэнэбибди гэхэдэ, ажалайнгаа эмхидхэл улам һайжаруулнабди. Леспромхозой дирекци энэ асуудалаар ходо һонирхожо, һаадгүй һайнаар хүдэлхэ арга модошодто хангана гээшэ.

Гэрһээ 80-аад километрын газарта модо бэлэдхэнэбди. Үглөө, үдэшэниинь автобусоор ажалдаа абаашагдажа, гэртээ хүргэгдэнэбди. Автобус һайн, дулаан. Модошод халуун эдеэ хоолоор хангагдадаг болоо. Ой соо столово нээгдэһэн байна. Трактор хонуулха дулаан гаражууд баригдаа. Тобшолон хэлэхэдэ, ажаллаха таатай эрхэ байдал хүсэд бии гээшэ. Ганса оролдолго, һэшхэл хэрэгтэй гэхээр.

Үнэхөөрөө леспромхозуудтахи бага комплексно бригаданууд ондо ондоо бүтээсэтэй, ондоо ондоо үрэ дүнгүүдтэй. Би өөрөө Социалис Ажалай Герой Алексей Павлович Кудряшовой дүй дүршэлдэ һурааб. Бригададань ошожо хараһан, ажалайнь эмхидхэлтэй танилсаһан байнаб. Мүнөө Хурамхаанай леспромхозой Василий Петрович Парамоновой бригада ажалаа 1,5 халаанда эмхидхэжэ, республика соогоо эгээл ехэ бүтээсэ туйлаа. Теэд манай леспромхозой эрхэ байдалда ажалаа 1,5 халаанда эмхидхэхэ арга үгы юм. Габэшье бүхы бригаданууд һара бүхэндэ 2000 кубометр модо бэлэдхэхэ арга боломжотой гэжэ хэлэхэ байнаб.

Тиихын тула юун хэрэгтэйб? Ажалай эмхидхэл һайжаруулха, трактораа зүбөөр харууһалха шухала. Тиигээл һаа, даабари халаан, һара бүхэндэ дүүргэгдэхэ гээшэ. Манай леспромхозой олонхи бригаданууд түсэбөө үлүүлэн дүүргэнэ. Бүхы дээрээ леспромхознай энэ жэлэй түрүүшын хахадай даабариие үлүүлэн дүүргээ. Манай бригада табан жэлэй гурбан жэл соо 43 мянган 500 кубометр модо бэлэдхэхэ түсэбөө 2,5 жэлэй туршада 45 мянган 200 кубометртэ хүргэһэн байна.

Табан жэлэй шиидхэхы жэлэй даабариие Октябриин һайндэр болотор дүүргэхэ шадал, арга боломжо бии.

С. БАРДАМОВА
бэшэжэ абаба.

НООҺО ЗҮБӨӨР ИЛГАХА, ШАНАРЫЕНЬ ҺАЙЖАРУУЛХА

Энэ асуудалаар Улаан-Үдэ хотодо зональна зүблөөн-семинар нээгдэбэ

РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерство республикынай ниислэл хотодо Красноярска хизаарай, Эрхүүгэй, ... областьнуудай, Тува болон Буряадай АССР-... хони үсхэбэрилхэ талаар хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдые, зарим ажахын хүтэлбэрилэгшэдые, классификаторнуудые суглуулжа, нооһо зүбөөр илгаха, шанарыень һайжаруулха асуудалаар зүблөө-семинар зарлаһан байна. Энэ зүблөөн июлиин 20-до Улаан-Үдэ хотодо эхилээ.

Зүблөөн - семинарые РСФСР-эй Хүдөө ажахын министерствын Зүүн Сибирь болон Алас-Дурна районуудай харьяата-үйлэдбэриин главна управлениин таһагай начальник **В. И. Крайнов** нээбэ. Энэ зүблөөндэ хабаадагшад хоёр үдэрэй туршада ... элидхэл шагнаад, дүй дүршэлөө халан абалсаад, июлиин 23—26-да Улаан-Үдэ хотодо үнгэргэгдэхэ нооһо хайшалагшадай бүхэсоюзна конкурсдо байлсаха.

«Колхоз, совхозуудта нооһо ехээр абадаг болохо, шанарыень һайжаруулха зорилгонууд» гэһэн түрүүшын элидхэл СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын мал ажалай главна управлениин главна мэргэжэлтэ **П. Б. Генкин** хээ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ орон доторой бэлэдхэгдэдэг нооһоной шанар нилээд һайжарһан, нарин нооһоной хэмжээн эрид ехэ болоһон тухай элидхэлшэ тогтоод, энэ шухала хэрэгтэ бии байгаа дутагдалнуудта, шиидхэгдэхээр болоһон асуудалнуудта анхарһан байна.

— Саашадаа хонин ажалай хүгжэлтые, абтаһан нооһоной хэмжээе имагтал сэбэр утаһа гараһанай зэргээр сэгнэхэ болонобди, — гэжэ элидхэлшэ анхарба. — Нарин нооһон сооһоо сагаан мериносой нооһые онсолон илгаха саг ерээ. Юуб гэхэдэ, имэ нооһон промышленностьда аргагүй хэрэгтэй. Теэд энэ зүблөөндэ сугларһан областьнуудта, республикануудта меринос нооһон һайса илгагдаагүй. Жэшээнь, Буряадай АССР-тэ нарин нооһонойнь хахад хуби меринос болоһон аад, муугаар илгаһан дээрэһээ тэрэнь бага хуби эзэлнэ.

Хонидой эдеэлүүлгэ, харууһалга дутагдалтай байһанһаа, мүн нооһо хайшалха, илгаха, гүрэндэ тушааха хүдэлмэри хангалтагүйгөөр эмхидхэһэн дээрэһээ Зүүн Сибириин ажахынуудһаа ороһон нооһоной 40 процентнь ямар нэгэн дутуугүй байна. Нооһон ехээр дабхар хайшалагдажа гутаагдана. Тиимэһээ ажахынууд хайшашадые һайса һургаха, мэргэжэлгүй хүнүүдые нооһо хайшалхаар табиха ёһогүй. Хонидой нооһо хайшалалгые түргөөр дүүргэхэ гэжэ оролдохо бэшэ, харин һайн шанартайгаар хиргаха гэжэ эрмэлзэхэ ушартай гэжэ элидхэлшэ сэхэ хэлээ.

Нооһо илгаха мэргэжэлтэдые һайса бэлдэхэ хэрэгтэй, тэдэндэ үлүүсэ ехэ даабари үгэжэ болохогүй. Классировщик бүхэн үдэртэ 300 хониной нооһо илгаха ушартай. Нимэ бэрхэ мэргэжэлтэдые ажахынууд олоор һургаха зэргэтэй.

Элидхэлшэ мүн хониной һайн шанартай арһа гүрэндэ тушааха асуудалда анхарал ехээр табяа. Илангаяа жэжэ хурьгадай арһа үнэ сэн ехэтэйгээр абтаха болоһон тухай тогтоо.

Зүблөөн дээрэ РСФСР-эй Бэлэдхэлэй министерствын нооһоной шанарай талаар гүрэнэй инспектор **М. Н. Горелов** элидхэл хэжэ гүрэндөө хонин ажалай һайн шанартай продукци тушаадаг болохын тула юу хэхэ хэрэгтэй байһан тухай хөөрэжэ үгөө.

— Һайн шанартай продукци тушааха гээшэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй, хонишон бүхэнэй оролдолгоһоо болохо байна, — гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ. — Тиимэһээ тэдэнэр ямар шанартай продукци тушааһанаа табан хургандаа адли мэдэхэ уялгатай.

Колхоз болон совхозуудта хонидые үргэлжэдөө оньһожоруулагдаһан фермэнүүдтэ харууһалха, хониной нооһо зүбөөр хайшалха хүдэлмэри эмхидхэхэ тушаа бүхэсоюзна эрдэм шэнжэлэлгын хонин ажалай институдай оньһожоруулгын таһагые даагша, хүдөө ажахын эрдэмэй кандидат **В. И. Крысюк** һонирхолтой элидхэл хээ.

— Орон доторнай 5—10 мянган хони нэгэ газарта, хүсэд оньһожоруулагдаһан комплексдо байлгадаг болож байнхай, — гэжэ элидхэлшэ мэдүүлбэ. — Тиимэ арга хэрэглэхэдэ продукциин өөрынь үнэ сэн хямдаржа, үсөөн хүнэй хүсөөр олон хони харууһалха арга олгогдоно. Тиимэ комплекс бүтээхэдэ хонидто бутаргагдаһан, хэршэгдэһэн, мүн элдэб тэжээл холижо борсогор болгогдоһон тэжээл үгтэнэ. Фермын дэргэдэ һайжаруулагдаһан бэлшээри эмхидхэгдэнхэй.

Зүблөөн-семинар июлиин 21-дэ хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлээ.

Б. ГЫЛЫКОВ,
манай тусхай корр.

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сесси

АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛ ТУХАЙ ССР СОЮЗАЙ БА СОЮЗНА Р

Агууехэ Октябриин Социалис революци манай орон дотор арадай гэгээрэл, эрдэм болон соёл хүгжөөн дэлгэрүүлхын тула шухала политическэ, экономическа ба социальна арга боломжонуудые бии болгоһон байна.

Түүхэтэ богонихон хугасаа соо совет обществын соёл болбосоролой бүхы һалбаринуудта социалис суртал бодол батажан мандаа. Шэнэ ёһоной хүниие — коммунизм байгуулагшые хүмүүжүүлэн болбосоруулха зорилго Советскэ Союзай Коммунис партиин хүтэлбэри доро амжалтатайгаар шиидхэгдэнэ.

Арадай гэгээрэлэй үнэхөөрөө демократическа ёһо гурим хүн түрэлтэнэй түүхэдэ анха түрүүшынхеэ манай орон дотор тогтоогдонхой. СССР-эй гражданинууд дунда, дээдэ эрдэмтэй болохо, тэрэшэлэн мэргэжэл болон шадабаридаа зохихоор ажалда орохо бодото арга боломжотой.

СССР-тэхи социализмын илалта совет арадай баян дэлгэр байдалай, соёл болон гэгээрэлэй хэм хэмжээнэй хэлбэришэгүй ургаха ябадал хангаа, һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ аятай зохид арга боломжо, найман жэлэй уялгата һуралсал шууд бэелүүлхэ, залуушуулай бүгэдэ ниитын дунда һуралсалда дамжан орохо, техническэ мэргэжэлэй, тусхай дунда ба дээдэ һуралсал хүгжөөхэ арга олгоо.

Манай орон дотор коммунизм байгуулга, үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй тапалгаряагүй ургалта, научно-техническэ дэбжэлтэ хадаа ургажа ябагша үетэниие бүхы талаарнь болбосоруулан хүгжөөхэ, түгэс шадабаритай хүдэлмэришэд ба мэргэжэлтэдээр арадай ажахые хангаха, СССР-эй хүн зоной юрэнхы ба тусхай эрдэм мэргэжэл улам дээшэлүүлхэ эрилтэ табина.

Хаа хаанагүй дунда һуралсал бэелүүлгэ, юрэнхы, техническэ мэргэжэл, тусхай дунда ба дээдэ эрдэм олгохо хэрэгые улам нарижуулан һайжаруулга совет арадай соёл болбосоролой саашанхи ургалтада, коммунис үзэл бодолой бүрилдэлгэдэ, ажалай бүри үндэр бүтээсэ туйлалгада туһалха, ухаан бодолой ба бар хүсөөр бүтээгдэдэг ажалай хоорондохи, хото болон хүдөөгэй хоорондохи гол илгаануудые удаа дараалан зайсуулха шухала дүхэм нүхэсэл болоно.

Марксизм - ленинизмын суртал бодолоор, совет хуулинуудые, социалис гурим заршам хүндэлдэг, ажалда коммунис ёһоор хандадаг байхаар хүмүүжүүлэгдэһэн, элүүр шамбай, ажахын ба социально-соёлой байгуулалтын элдэб һалбаринуудта амжалтатайгаар ажаллажа, ниитын ба гүрэнэй ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадажа шадаха хаба шадалтай, социалис Эхэ ороноо хизааргүй үнэн сэхээр хамгаалха, тэрэнэй материальна ба оюун бодолой баялигуудые сахиха, арьбадхаха, байгаали гамнан хямгадха ба сахин хамгаалхаар бэлэн, түгэлдэр эрдэмтэй, хүгжэлтэ түгэс хүнүүдые, коммунис общество эдэбхитэйгээр байгуулагшадые бэлдэхэ гэшэ СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй уг зорилго болоно. СССР-тэхи арадай гэгээрэл совет хүнэй оюун бодолой, хүмүүжэл болбосоролой эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хүгжөөхэ, хангаха зэргэтэй.

СССР-тэхи гэгээрэл үнэхөөрөө арад бүгэдын хэрэг мүн. Гүрэн, бүлэ ба ниитын эмхинүүд ургажа байгаа залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ, эрдэмтэй болгохо ябадал хамтын хүсэлэл оролдолгоор хангагдана. Залуу үетэниие һургалгын, коммунис ёһоор хүмүүжүүлгын ёһото шанарай түлөө тусхай ба ниитын харюусалга үндэһэ болгон, ажал ябуулгаяа эрхилдэг педагогическа хүдэлмэрилэгшэд арадай гэгээрэл хүгжөөхэ хэрэгтэ онсо үүргэ дүүргэдэг.

Арадай гэгээрэл тухай совет хуули орон доторхи арадай гэгээрэлэй хэрэгые улам нарижуулан һайжаруулха, ниитын харилсаанай энэ һалбарида хабаатай социалис хуули ёһо улам бэхижүүлхэ ябадалда эдэбхитэйгээр туһалха зэргэтэй.

БҮЛЭГ I.

Юрэнхы гуримууд

Статья 1. Арадай гэгээрэл тухай совет хуулиин зорилгонууд.

Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули хадаа совет гражданинуудай хэрэглэмжые, һуража байгаа залуу үетэндэ эрдэм олгохо, коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ асуудалаар хүгжэлтэ түгэс социалис обществын эрилтэнүүдые бүрин хангаха шадабаритай хүдэлмэришэд ба мэргэжэлтэдээр арадай ажахые хангахын тула арадай гэгээрэлдэхи ниитын харилсаа таарулан бэелүүлдэг.

Статья 2. Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба Союзна республиканудай хуули.

Арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули эдэ гол дүримүүдһээ, тэдэнэй үндэһөөр гаргагдадаг арадай гэгээрэл тухай ССР Союзай ба союзна республиканудай хуулиин бусад актнуудһаа бүридэнэ.

Статья 3. СССР-эй гражданинуудай эрдэм шудалха эрхэ.

СССР-эй гражданинууд СССР-эй Конституциин ёһоор эрдэм шудалха эрхэтэй.

Энэ эрхэнь найман жэлэй уялгата юрэнхы һуралсалаар, залуушуулда бүгэдэ ниитын дунда эрдэм олголгоор, һуралсалые ажабайдалтай, коммунис байгуулалтын бодото хэрэгүүдтэй холбожо, техническэ мэргэжэл, тусхай дунда ба дээдэ һуралсал үргэнөөр хүгжөөһэнэй, һургуулинуудта түрэлхи хэлэн дээрэнь заахаһанай, һургуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлэй ба һургуулиһаа гадуур эмхи зургаануудые үргэдхэһэнэй, бүхы түхэлэй һуралсал түлөөһэгүйгөөр бэелүүлһэнэй, һурагшадта, студентнэртэ гүрэнэй стипендинүүдые, бусад түхэлэй материальна туһаламжа үзүүлһэнэй, үйлэдбэриин элдэб һуралсал, ажалшадай шадабари дээшэлүүлхэ ябадал эмхидхэһэнэй үндэһөөр хангагдадаг.

Ургажа ябаа залуу үетэниие һургаха, хүмүүжүүлхын тула аятай зохид арга боломжо хангаха зорилгоор, ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули һурагшадта, студентнэртэ зохихо хүнгэлэлтэнүүдые олгодог.

Статья 4. СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй гол ёһонууд.

СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй гол ёһонууд нимэ:

1) СССР-эй бүхы гражданинууд расын, үндэһэ яһанай, эрэ эмын илгааһаа, шажанда ямараар хандадагһаа, зөөрийн хэмжээнһээ, социальна байдалһаа дулдыдангүй, эрдэм шудалалгын талаар адли тэгшэ эрхэтэй;

2) бүхы үхибүүдэй дунда наһатадай эрдэм шудалхань уялгата;

3) һуралсалай ба хүмүүжүүлгын бүхы эмхи зургаанууд гүрэнэй ба ниитын удха шэнжэтэй байдаг;

4) һураха хэлэеэ һунгалга: түрэлхи хэлээрээ гү, али СССР-эй ондоо арадай хэлэн дээрэ һурахань, тэрэнэй өөрын хэрэг болоно;

5) янза бүриин һуралсал түлөөһэгүй байдаг, һурагшадай заримые гүрэнэй дүүрэн тэдхэмжэ дээрэ байлгадаг, һурагшад ба студентнүүдые стипендеэр хангадаг, тэдээндэ ондоошье янзын материальна туһаламжа үзүүлдэг;

6) арадай гэгээрэлдэ нэгэ янзын гурим баримталагдадаг, янза бүриин һургуулинуудай уг залгамжалга бэелүүлэгдэжэ, доодо шатын һуралсалһаа дээдэ шатала орохо арга боломжо хангагдадаг;

7) һуралсал ба коммунис хүмүүжүүлгэ нягта холбоотойгоор бэелүүлэгдэдэг; үхибүүд болон залуушуулые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ һургуулиин, бүлын ба олониитын харилсаа холбоон хангагдадаг;

8) ургажа ябаа залуу үетэнэй һуралсал болон хүмүүжэл ажабайдалтай, коммунис байгуулалтын бодото хэрэгүүдтэй холбогдодог;

9) һуралсал научна удха шанартай байдаг, эрдэм болон техникын, соёлой шэнэ туйлалтануудай үндэһөөр саг үргэлжэ нарижуулагдан һайжаруулагдажа байдаг;

10) һуралсал хадаа хүнүүдтэ энэрхыгээр хандаха, дээдэ зэргын гурим ёһо баримталдаг;

11) хүбүүд болон басагад хамта һурадаг;

12) һуралсал юрын шэнжэтэй, шажанай нүлөөнһөө гадуур байдаг.

Статья 5. СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй байгууламжа.

СССР-тэхи арадай гэгээрэлэй байгууламжада:

һургуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлые хүмүүжүүлгэ;

юрэнхы дунда һуралсал;

һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлгэ;

техническэ мэргэжэл олгохо һуралсал;

тусхай дунда һуралсал;

дээдэ һуралсал хамаадана.

Статья 6. Арадай гэгээрэлэй талаар ССР Союзай бэелүүлхэ эрхэ түлөөлэлгэ.

ССР Союзай өөрынгөө гүрэнэй засагай дээдэ зургаануудаар, гүрэнэй захиргаанай зургаануудаар дамжуулан, арадай гэгээрэлэй талаар нимэ ябуулгануудые эрхилдэг:

1) СССР-тэхи арадай гэгээрэл хүтэлбэрилхэ юрэнхы гол ёһонуудые, захиргаанай гурим тогтоодог;

2) арадай гэгээрэл хүгжөөхэ нииттэсоюзна түсэбүүдые, ороной арадай ажахыда хэрэгтэй шухала шадамар бэрхэ хүдэлмэришэд ба мэргэжэлтэдые бэлдэхэ түсэбүүдые тодорхойлдог;

3) ССР Союзай арадай гэгээрэлэй зургаануудые хүтэлбэрилдэг, һуралсалай-хүмүүжүүлгын, эрдэм-шэнжэлгын эмхи зургаануудые союзна мэдэлтэй, арадай гэгээрэлэй харьяата предприятинуудые хүтэлдэг;

4) һургуулинуудай, арадай гэгээрэлэй бусад эмхи зургаануудые ямар түхэлтэй байхые тодорхойлдог, тэдээн тухай дүримүүдые (уставуудые) баталдаг, һургуулинуудта абтаха хүнүүдэй наһа, һураха болзорнуудые тодорхойлдог;

5) союзна мэдэлтэй дээдэ һургуулинуудые, тэрэшэлэн тусхай дунда, техническэ мэргэжэл олгохо һургуулинуудые, юрэнхы, эрдэмэй һургуулинуудые эмхидхэдэг, шэнэдхэн хубилгадаг ба болюулдаг;

6) һургуулинуудай, арадай гэгээрэлэй бусад эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй штадуудые, ажалай норомо ба түлөөһэ тодорхойлдог;

7) һуралсалай-хүмүүжүүлгын бүхы эмхи зургаануудые һуралсалай-методическа талаарнь хүтэлбэрилхэ юрэнхы ёһо гурим тодорхойлдог, һуралсалай түсэбүүдые баталдаг, һуралсалай программануудые баталха гурим тодорхойлдог;

8) һургуулинуудай, арадай гэгээрэлэй бусад эмхи зургаануудай һуралсалай-материальна бааза хүгжөөхэ нииттэсоюзна түсэбүүдые тодорхойлдог;

9) һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта һуража, хүмүүжүүлэгдэжэ байһан хүнүүдтэ материальна туһаламжа үзүүлхэ түхэл ба нормонуудые тогтоодог;

10) арадай гэгээрэлэй талаар гүрэнэй хиналта хэдэг, тэрэниие бэелүүлхэ гурим тогтоодог;

11) Арадай гэгээрэлэй талаар тоо бүридхэлэй ба тоосооной нэгэ янзын гурим тогтоодог;

12) СССР-эй Конституцитай, энэ гол дүримүүдэй үндэһөөр ССР Союзай мэдэлдэ үгтэһэн, арадай гэгээрэлэй бусад асуудалнуудые шиидхэдэг.

Статья 7. Арадай гэгээрэлэй талаар союзна республиканудай бэелүүлхэ эрхэ түлөөлэлгэ.

Союзна республика гүрэнэйнгөө засагай дээдэ зургаануудаар, гүрэнэй захиргаанай зургаануудаар дамжуулан, арадай гэгээрэлэй талаар нимэ юумэ хэдэг:

1) арадай гэгээрэл хүгжөөхэ республиканска түсэбүүдые, шадамар бэрхэ хүдэлмэришэд ба мэргэжэлтэдые бэлдэхэ түсэбүүдые тодорхойлдог;

2) союзна республикын арадай гэгээрэлэй зургаануудые хүтэлбэрилдэг; республиканска мэдэлтэй арадай гэгээрэлэй харьяата һуралсалай-хүмүүжүүлгын, научно-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудые, предприятинуудые хүтэлдэг;

3) республиканска мэдэлэй бүхы юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудые, техническэ мэргэжэл олгохо һургуулинуудые, тэрэшэлэн тусхай дунда һургуулинуудые хуулияар тогтоогдоһон гуримай ёһоор эмхидхэдэг, шэнэдхэн хубилгадаг, болюулдаг;

4) республиканска ба нютагай мэдэлэй һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта, тогтоогдоһон гуримай ёһоор, һуралсалай-методическа хүтэлбэри хангадаг;

5) республиканска ба нютагай мэдэлэй арадай гэгээрэлэй эмхи зургаануудай һуралсалай-материальна бааза хүгжөөхэ республиканска түсэбүүдые тодорхойлдог;

6) союзна республика доторхи һургуулинуудай, арадай гэгээрэлэй, бусад эмхи зургаануудай ажал ябуулгада гүрэнэй зүгһөө хиналта хэдэг;

7) СССР-эй Конституциин, союзна республикын конституциин, энэ гол дүримүүдэй үндэһөөр, союзна республикын мэдэлдэ үгтэһэн арадай гэгээрэлэй бусад асуудалнуудые шиидхэдэг.

Статья 8. СССР-тэхи арадай гэгээрэлые хүтэлбэрилгэ.

ССР Союзай, союзна ба автономито республиканудай гүрэнэй засагай дээдэ зургаанууд, гүрэнэй захиргаанай зургаанууд, тэрэшэлэн нютагуудтахи ажалшадай депутадуудай Соведүүд ба тэдэнэй гүйсэдхэхэ комитедүүд СССР-эй Конституциин, союзна ба автономито республиканудай Конституцинуудай үндэһөөр, арадай гэгээрэлэй хэрэгые хүтэлбэрилдэг.

СССР-тэхи арадай гэгээрэлые гүрэнэй зүгһөө хүтэлдэг зургаанууд, эдээн тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталһан гуримуудтай зохилдуулан, тэдэнэй мэдэлэй союзно-республиканска министерствэнүүдээр, союзна республиканудай албан зургаануудаар заатагүй дамжуулан, юрэнхы дунда, техническэ мэргэжэл олгохо, тусхай дунда ба дээдэ һуралсал хүтэлбэрилдэг, тэдээндэ сэхэ мэдэлтэй һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудые хүтэлдэг, тэрэшэлэн хэнэй мэдэлдэ байдагһаань дулдыдангүй, һуралсалай-хүмүүжүүлгын, методическа ба научна хүдэлмэридэ хабаатай, һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта уялгата юрэнхы дүримүүдые тодорхойлон хараалдаг, мүн тэдэнэй ажал ябуулгада хиналта хэдэг.

Нютагуудтахи ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд тэдэндэ мэдэлтэй һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудые хүтэлбэрилдэг, эдэ эмхи зургаануудые улам олошоруулха, зүбөөр хубаарилан эмхидхэхэ, һуралсалай-материальна баазыень бэхижүүлхэ хэмжээнүүдые абадаг, бүгэдэ ниитын уялгата һуралсал, һургуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлые, һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлгын хэрэг хүтэлбэрилхэ ябадал хангадаг, Соведүүдэй оршом соохи техническэ мэргэжэлтэй, тусхай дунда ба дээдэ һургуулинуудай хүдэлмэридэ туһаламжа үзүүлдэг.

Статья 9. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай хэнэй мэдэлдэ байха тухай.

Һуралсалай - хүмүүжүүлгын эмхи зургаанууд гүрэнэй зургаануудай мэдэлдэ байдаг. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын зарим түхэлэй эмхи зургаанууд колхозуудай, кооперативна ба бусад ниитын эмхинүүдэйшье мэдэлдэ байжа магад.

Статья 10. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаание хүтэлбэрилгэ.

Һуралсалай - хүмүүжүүлгын эмхи зургаание даагша, директор, ректор багшанарай коллективтэ, ниитын эмхинүүдтэ түшэглэн, һуралсалай хүмүүжүүлгын эмхи зургаание хүтэлбэрилдэг.

Һуралсалай - хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудтахи һуралсалай - хүмүүжүүлгын, методическа ба научна хүдэлмэриин гол асуудалнуудые хамтын хүсөөр хаража үзэлгэ хангахын тула, педагогическа хүдэлмэрилэгшэдһөө, олониитын түлөөлэгшэдһөө бүридүүлэгдэһэн педсовет (дээдэ һургуулиин совет) эмхидхэгдэдэг.

Һуралсалай - хүмүүжүүлгын эмхи зургаанай ниитын организацинууд һурагшадай ба студентнэрэй һуралсал, хүмүүжэл болон соёлой ба ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалгые улам һайжаруулха хэмжээ ябуулга тодорхойлон хараалха, бэелүүлхэ хэрэгтэ хабаададаг.

Статья 11. Арадай гэгээрэлые хүгжөөлгэдэ предприятинуудай, эмхи зургаануудай, организацинуудай хабаадалга.

Гүрэнэй предприятинууд, эмхи зургаанууд ба организацинууд, колхозууд, кооперативна, профсоюзна, комсомолой ба бусад ниитын эмхинүүд арадай гэгээрэл хүгжөөлгэдэ, үйлэдбэриин һуралсалда, ажалшадай шадабари дээшэлүүлхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, эрдэм шудалалгадань хүдэлмэришэдтэ, колхознигуудта, алба хаагшадта туһалдаг.

Статья 12. Гражданинуудай өөһэдын һуралсал.

Гражданинуудай өөһэдөө һураха ябадалда соёл болбосоролоо дээшэлүүлхэдэнь туһа хүргэхэ зорилгоор, арадай университедүүд, лекторинууд, курсанууд, коммунис ажалай һургуулинууд, политическэ ба научна эрдэм дэлгэрүүлхэ бусад ниитын һуралсал эмхидхэгдэдэг.

Арадай гэгээрэлэй зургаанууд ба эмхинүүд гражданинуудай өөһэдын һуралсал эмхидхэлгэдэ туһа хүргэдэг.

БҮЛЭГ II.

Һургуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлые хүмүүжүүлгэ

Статья 13. Һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд.

Һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдые хүмүүжүүлхэ тон таатай зохид эрхэ байдал хангахын, гэр бүлэдэнь шухала туһаламжа үзүүлхын тула хүүгэдэй яслинууд, хүүгэдэй саадууд, хүүгэдэй юрэнхы ба тусхай шэглэлтэй ясли-саадууд, хуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй бусад эмхи зургаанууд байгуулагдадаг.

Һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудта үхибүүдые оруулха асуудал түрэлхидэйнь гү, али тэдэнэй орондо байһан хүнүүдэй дура хүсэлэй үндэһөөр шиидхэгдэдэг.

Статья 14. Һургуулиин наһа гүйсөөгүйшүүлые хүмүүжүүлхэ зорилгонууд.

Һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд үхибүүдые бүхы талаарнь болбосоруулан хүгжөөлгын, хүмүүжүүлгын хэрэгые гэр бүлынхидтэйнь нягта холбоо барисаатайгаар бэелүүлдэг, үхибүүдэй бэеын элүүрые сахин хамгаалдаг ба бэхижүүлдэг, үхибүүдтэ ажалай юрын дадал, дура абьяас нэбтэрүүлдэг, тэдэнээ һайн һайхан юумэндэ дуратайгаар хүмүүжүүлхэ гэжэ оролдодог, һургуулида һурахаар бэлдэдэг, аха хүнүүдые хүндэлдэг, социалис Эхэ орондоо, түрэл хизаартаа дуралдаг байхаар хүмүүжүүлдэг.

Статья 15. Һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудай эмхидэлгэ.

Һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаанууд районуудай, городуудай, сельскэ ба посёлогуудай ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдээр, тэдэнэй зүбшөөбэл, гүрэнэй предприятинуудаар, эмхи зургаанууд ба организацинуудаар, колхозуудаар, кооперативна ба ниитын бусад организацинуудаар эмхидхэгдэдэг.

Статья 16. Һургуулиин наһа гүйсөөгүй эмхи зургаануудта педагогическа хүтэлбэри хангалга, тэдээндэ медицинскэ туһаламжа үзүүлэлгэ.

Ямар албан зургаанда мэдэлтэй байһанһаань дулдыдангүй, һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудта педагогическа хүдэлмэри ябуулха, педагогическа хүдэлмэрилэгшэдөөр хангаха хэрэгые СССР-эй Гэгээрэлэй министерство, союзна ба автономито республиканудай гэгээрэлэй (арадай гэгээрэлэй) министерствэнүүд, нютагуудтахи тэдэнэй зургаанууд бэелүүлдэг.

Үхибүүдые эмшэлхэ-элүүржүүлхэ хүдэлмэри, һургуулиин наһа гүйсөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудые медицинскэ хүдэлмэрилэгшэдөөр хангалга элүүрые хамгаалгын зургаануудаар бэелүүлэгдэдэг.

БҮЛЭГ III.

Дунда һуралсал

Статья 17. Бүгэдэ ниитын дунда һуралсал.

СССР-эй хүн зоной эрдэм болбосоролой хэм хэмжээе улам саашадань дээшэлүүлхэ зорилгоор ургажа ябаа үетэнэй бүгэдэ ниитын дунда һуралсал хаа хаанагүй бэелүүлэгдэхэ, энэмнай коммунизмын замаар дабшадаг манай обществын социально-политическэ, экономическа талаараа хүгжэхэ, ажалшадай социалис мэдэрэлэй, соёл гэгээрэлэй урган дэбжэхэ тон шухала арга нүхэсэлнүүдэй нэгэниинь болоно.

Бүгэдэ ниитын дунда һуралсал юрэнхы эрдэмэй дунда һургуулинуудта, техническэ мэргэжэлэй дунда эрдэмэй училищинуудта ба тусхай дунда һургуулинуудта бэелүүлэгдэдэг.

БҮЛЭГ IV.

Юрэнхы дунда һуралсал

Статья 18. Юрэнхы һуралсалай дунда һургуулинууд.

Юрэнхы һуралсалай дунда һургуули хадаа (юрэнхы дунда һургуулитай болохо гол арга нүхэсэл) үхибүүд болон залуушуулые һургаха, хүмүүжүүлхэ нэгэ янзын, ажалай, политехническэ һургуули мүн болоно.

Юрэнхы һуралсалай дунда һургуулиин нэгэ янза байлгань һуралсалай-хүмүүжүүлгын хэрэг эмхидхэдэг гол ёһонуудай адли байлгаар, СССР-эй бүхы газар дээрэхи юрэнхы һуралсалай удха ба хэм хэмжээнэй нэгэн адли байлгаар, тинхэтээ хамта союзна республиканудай хүн зоной национальна онсо илгаануудые бүхы талаарнь хараада абалгаар хангагдадаг.

Эрдэм ухаанай эшэ үндэһэ шудалха, ажал хэжэ һураха, һуралсалһаа гадуур элдэб янзын хүдэлмэри, обществодо ашатай туһатай ажал һурагшадай дунда эмхидхэхэ үеэр һурагшадай политехническэ һуралсал, ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлгэ, мэргэжэлээ шэлэн олохо ябадал бэелүүлэгдэдэг. Тинхэдээ һурагшадай наһанай, зан абаариин онсо илгаанууд, бэеынь элүүр энхэ байдал хараада абтадаг, эрдэм-техникын дэбжэлтын эрилтэнүүдтэй зохилдуулагдадаг.

Һурагшадай янза бүриин хүсэл эрмэлзэл болон хаба шадабариие хүгжөөхэ, тэдээндэ мэргэжэлынь шэлэн олуулха зорилгоор юрэнхы һуралсалай дунда һургуулинуудта һурагшадай дураар факультативна хэшээлнүүд эмхидхэгдэдэг. Энэл зорилгоор зарим предмедүүдые, элдэб янзын ажал, искусство болон спорт, теоретическэ эрдэм, бодото байдал гүнзэгыгөөр шудалха һургуулинууд ба классууд эмхидхэгдэжэ болохо. Арга нүхэсэлэй бии байгаа һаань, юрэнхы дунда һургуулида үйлэдбэриин һуралсалшье үнгэргэгдэжэ болохо. Юрэнхы һуралсалай эрдэм мэдэсын уялгата хэмжээн юрэнхы һуралсалай бүхы дунда һургуулинуудта нэгэн адли байха ёһотой.

Һуралсалай хүдэлмэриин, классһаа гадуур ба һургуулиһаа гадуур хэгдэдэг хэшээлнүүдэй үедэ, мүн обществодо ашатай туһатай ажал хэлгын үедэ юрэнхы һуралсалай дунда һургуулиин һурагшадай һуралсал, хүмүүжэл бэелүүлэгдэдэг. Һургуулида һуралсалай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхидхэлгын гол түхэл янзань хэшээл мүн болоно.

Юрэнхы һуралсалай дунда һургуулинууд хадаа юрэнхы һуралсалай дунда һургуули тушаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталһан Уставай үндэһөөр ажал ябуулгаяа бэелүүлдэг.

Статья 19. Юрэнхы һуралсалай дунда һургуулиин гол зорилгонууд.

Юрэнхы һуралсалай дунда һургуулиин гол зорилгонууд нимэ байха:

ниитын, эрдэм-техникын дэбжэлтын мүнөө үеын эрилтэнүүдтэ харюусамаар юрэнхы дунда эрдэм һургуули үхибүүдтэ, залуушуулда олгодог, һурагшадта эрдэм наукануудай үндэһэ һууринуудые гүнзэгыгөөр, бата бэхеэр шудалуулдаг, эрдэм мэдэсэеэ саг үргэлжэ дээшэлүүлхэ эрмэлзэл, бэеэ даагаад, эрдэм мэдэсэеэ улам арьбадхаха, тэрэнээ бодото байдал дээрэ хэрэглэхэ шадабари тэдээндэ хүмүүжүүлдэг;

марксистско-ленинскэ үзэл суртал залуу үетэндэ бүрилдүүлдэг, социалис интернационализм, совет патриотизм ба социалис Эхэ ороноо хамгаалхаар бэлэн байха ябадал хүмүүжүүлдэг;

коммунизм байгуулагшын сахиха моральна хуулиин эрилтэнүүдтэ таарамаар гурим заншалай эрхим шэнжэ шанар һурагшадта нэбтэрүүлэн хүмүүжүүлдэг;

һурагшадай тэгшэ бэрхээр алишье талаараа хүгжэн болбосорхо ябадал, мүн тэдэнэй соёл гэгээрэл хангадаг; һурагшадай бэеын элүүрые бэхижүүлдэг, гоё һайханда дуратайгаар, шираг шамбайгаар хүмүүжүүлдэг;

эдэбхитэй шударгы ажалда, ниитын ажал ябуулгада, мэргэжэлээ үнэн зүбөөр шэлэхэ хэрэгтэ һурагшадые бэлдэдэг.

Статья 20. Юрэнхы һуралсалай һургуулида һурахадаа хэрэглэхэ хэлэн.

Түрэлхи хэлэн дээрээ гү, али СССР-эй ондоо арадай хэлэн дээрэ һураха арга боломжо юрэнхы һуралсалай һургуулиин һурагшадта олгогдодог. Түрэлхид гү, али тэдэнэй орондо томилогдоһон хүнүүд тус тус хэлэн дээрэ һургадаг һургуулие өөһэдынгөө дураар үхибүүдтээ шэлэхэ эрхэтэй. Һурагшад заалгадаг хэлэнһээ гадна, СССР-эй ондоо арадай хэлые өөһэдынгөө дураар шудалжа болохо.

Статья 21. Юрэнхы һуралсалай һургуулида һурагшадай һаадгүйгөөр орохо ябадал хангалга.

Һургуулиин харьяата районие тон зүбөөр хубаарилжа, хүдөө нютагай һурагшадай һургуулидаа түлөөһэгүйгөөр ошохо, һургуулиһаа бусаха арга олгожо, һургуулинуудай дэргэдэ болбосон һайн интернадуудые эмхидхэжэ, нютагуудай һурагшадай һаадгүйгөөр һураха ябадал хангагдадаг.

Нютагай эрхэ байдалһаа дулдыдуулан, I—III (IV) классуудтай эхин һургуулинууд, I—VIII классуудтай найман жэлэй һургуулинууд, I—X (XI) классуудтай дунда һургуулинууд ами амяараа байгуулагдадаг, тинхэдээ юрэнхы дунда һуралсалай бүхы шатануудай адли байлга, уг залгамжалга хангагдадаг.

Статья 22. Бэлэдхэлэй классууд.

Түрэлхи бэшэ хэлэн дээрэ һураха хүүгэдые, мүн һургуулиин наһа гүйсөөдүй үхибүүдэй байдаг эмхи зургаануудта хүмүүжүүлэгдээгүй хүүгэдые һургуулида һурахаар бэлдэхын тула, шухала болоһон ушарта һургуулинуудта бэлэдхэлэй классууд эмхидхэгдэдэг.

Бэлэдхэлэй классууд СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тодорхойлһон, тогтооһон гуримай ёһоор эмхидхэгдэдэг.

Статья 23. Һунаагдаһан үдэртэй юрэнхы һуралсалай һургуулинууд ба һунаагдаһан үдэртэй группанууд. Интернат һургуулинууд.

Һурагшадай ниитын хүмүүжүүлгэ үргэдхэхэ, тэгшэ бэрхээр болбосорхо аятай зохид арга боломжо байгуулхын, һуралсалай-материальна зоори хэрэгсэлнүүдэй бии байгаа һаань, һурагшадые хүмүүжүүлхэдэнь гэр бүлынхидтэнь туһа хүргэхын зорилгоор һунаагдаһан үдэртэй юрэнхы һуралсалай һургуулинууд гү, али һунаагдаһан үдэртэй группанууд байгуулагдадаг.

Иимэл зорилгоор гэр бүлэдөө хүмүүжэхын тулада таатай һайн эрхэ байдалгүй хүбүүд болон дунда наһанай үхибүүдтэ зорюулагдажа, интернат һургуули байгуулагдадаг.

Статья 24. Хүүгэдэй байшангууд.

Тэдхэхэ түрэлхидөө алдаһан хүүгэд ба дунда наһанай үхибүүдтэ хүүгэдэй байшангууд эмхидхэгдэдэг. Эдэ байшангуудта хүүгэд ба дунда наһанай үхибүүдэй байха, тэдэнэй һураха, хүмүүжэхэ ябадал хангагдадаг.

Статья 25. Юрэнхы һуралсалай тусхай һургуулинууд, интернат һургуулинууд.

Удаан саг соо аргалуулагдаха болоһон хүүгэд ба дунда наһанай үхибүүдтэ зорюулагдажа, элүүржүүлгын санаторно-ойн юрэнхы һуралсалай һургуулинууд эмхидхэгдэдэг, тэрэшэлэн эдэ һурагшадай больницануудта ба санаторинуудта, гэртэнь һуралсалай хэшээлнүүд үнгэргэгдэдэг.

Бэеын гү, али ухаанай хүгжэлтын талаар дутамаг байжа, юрэнхы һуралсалай һургуулида һуража шадахагүй хүүгэд ба дунда наһанай үхибүүдтэ зорюулагдажа, тэрэшэлэн онсо эрхэ байдалда хүмүүжүүлэгдэхэ хүүгэд ба дунда наһанай үхибүүдтэ зорюулагдажа, тусхай юрэнхы һуралсалай һургуулинууд ба интернат һургуулинууд эмхидхэгдэдэг. Эдэ һургуулинууд тэдэниие һургадаг, хүмүүжүүлдэг, эмшэлдэг ба обществодо ашатай туһатай ажалда бэлдэдэг.

Статья 26. Хүдэлмэрилдэг залуушуулда зорюулагдаһан юрэнхы һуралсалай дунда һургуулинууд.

Арадай ажахын элдэб һалбаринуудта ажалладаг, дунда һургуулигүй хүнүүдтэ зорюулагдаһан юрэнхы һуралсалай үдэшын (халаанай) дунда һургуулинууд, заочно һургуулинууд эмхидхэгдэдэг.

Предприятинууд, эмхи зургаанууд ба организацинууд үдэшын һургуулинуудта хүдэлмэрилдэг залуушуулые хабаадуулха хэрэгтэ туһалдаг, хүдэлмэрээ һуралсалтай тааралдуулхын, эдэ һургуулинуудай һаадгүйгөөр хүдэлхын тулада, һурагшадай номоо үзэхын тулада таатай һайн эрхэ байдал хангадаг.

Статья 27. Найман жэлэй һургуули дүүргэһэн тухай үнэмшэлгэ ба дунда һургуулитай болоһон тухай аттестат.

Найман класс дүүргэһэн хүнүүдтэ найман жэлэй һургуули дүүргэһэн үнэмшэлгэ үгтэдэг, энэнь юрэнхы һуралсалай дунда һургуулиин юһэдэхи класста, техническэ мэргэжэлэй ба тусхай дунда һургуулинуудта һураха эрхэ олгодог.

Юрэнхы һуралсалай дунда һургуули дүүргэһэн хүнүүдтэ дунда һургуулитай болоһон тухай аттестат үгтэдэг.

Үйлэдбэриин һуралсалтай юрэнхы һуралсалай дунда һургуули дүүргэһэн хүнүүдтэ дунда һургуули дүүргэһэн тухай аттестат ба мэргэжэл олгохо комиссиин үгэһэн разряд олоһон мэргэжэлыень гэршэлһэн үнэмшэлгэ үгтэдэг.

Статья 28. Юрэнхы һуралсалай дунда һургуули дүүргэһэн хүнүүдые алтан медаляар, магтаалай грамотаар шагналга.

Юрэнхы һуралсалай дунда һургуули дүүргэхэдээ, онсо шалгарһан хүнүүд «һуралсалай, ажалай талаар эрхим амжалтануудые туйлаһанай түлөө, жэшээтэ һайн журамай түлөө» гэһэн алтан медаляар шагнагдадаг, харин зарим предмедүүдээр онсо амжалтануудые туйлагшад «Зарим предмедүүдые шудалхадаа, онсо амжалтануудые туйлаһанай түлөө» гэһэн магтаалай грамотаар шагнагдадаг.

БҮЛЭГ V.

Һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлгэ

Статья 29. Һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлхэ эмхи зургаанууд.

Һурагшадай бэлиг шадабариие дүрбэн тэгшээр хүгжөөхын, ниитынь эдэбхи хэшээл хүмүүжүүлхын тулада, мүн ажалда, эрдэм наукада, техникэдэ, искусствада, спортдо, сэрэгэй хэрэгтэ дуратай байхаар хүмүүжүүлхэ зорилгоор, мүн тэдэнэй амаралта сэнгүү һайнаар эмхидхэхын ба бэеыень хатуужуулхын тулада гүрэнэй предприятинууд, эмхи зургаанууд ба организацинууд, колхозууд, кооперативна, профсоюзай, комсомолой болон ниитын бусад организацинууд пионернүүдэй ордонгууд ба байшангуудые, эдир технигүүдэй, эдир натуралистнуудай, эдир аяншалагшадай станцинуудые, хүүгэдэй библиотекэнүүдые, спортивна, уран һайханай, хүгжэмэй һургуулинуудые, пионернүүдэй лагерьнууд ба һургуулиһаа гадуур хүмүүжүүлхэ бусад эмхи зургаануудые байгуулдаг.

БҮЛЭГ VI.

Техническэ мэргэжэлэй һуралсал

Статья 30. Техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинууд.

Техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинууд хадаа залуушуулые техническэ мэргэжэлэй һургуулитай бол-
годог, хүдэлмэришэн ан
халаание бүрилдүүлдэ
һургуули болоно.

Техническэ мэргэжэл о
дог һургуулинуудта (уч
щинуудта, мэргэжэл олг
һургуулинуудта) юрэнхы
ралсалай найман жэлэй
али дунда һургуули дү
һэн СССР-эй эрхэтэд
даг.

СССР-эй Министрнү
Соведэй техническэ м
жэлэй һуралсалай талаа
рэнэй комитедэй бата
дүримүүдэй ёһоор техн
скэ мэргэжэл олгодог
гуулинуудта залуушуул
тадаг.

Техническэ мэргэжэл
годог һургуулинууд СССР
Министрнүүдэй Соведэ
талһан дүримүүдэй
һөөр ажал ябуулгаяа э
дэг.

**Статья 31. Технич
мэргэжэл олгодог һургу
нуудай гол зорилгонууд**

Техническэ мэргэжэл
годог һургуулинуудай
зорилгонууд иимэ байх

мүнөө үеын үйлэдбэ
эрдэм-техникын дэбжэ
ба тэрэнэй саашанхи
жэлтын эрилтэнүүдтэ х
самаар, мэргэжэл шада
тай, дүрбэн тэгшэ хүгж
тэй, техническэ эрдэ
болбосоронги, бэлэдхэл
тай залуу хүдэлмэриш
арадай ажахыда бэлдэж
дэг;

техническэ мэргэжэ
годог дунда һургу
училищинуудай залуу
да мэргэжэл ба юрэнхы
да һургуули олгогдодог;

һурагшадай марксистс
нинскэ үзэл суртал бү
дүүлхэ, тэдэниие мор
үндэр шанартайгаар, со
лис интернационализмы
вет патриотизмын мэд
тэйгээр, ажалда ба ни
зөөридэ коммунис ёһоор
дадаг байхаар, хүдэл
шэн ангиин революци
ажалай ёһо заншалые
даг, улам арьбадхадаг
хаар хүмүүжүүлдэг;

һурагшадые гоё һай
дуратайгаар, мүн бэе ма
дыень шираг шамбай
гон хүмүүжүүлдэг, соци
Эхэ ороноо хамгаалхаар
дэдэг.

**Статья 32. Технич
мэргэжэл олгодог һургу
нуудай базова предпр
нуудтай, эмхи зургаа
тай, организацинуудтай
тоодог харилсаа холбоо**

Техническэ мэргэжэл
годог һургуулинууд а
ажахын һалбаринуудта
дэлхэ хүдэлмэришэдые
дэхэ талаар мэргэ
харьяата предприяти
эмхи зургаануудта, орг
цинуудта хүдэлмэрээ
даг.

Техническэ мэргэжэл
дог һургуулинуудай
предприятинуудтай,
зургаанууд болон орг
цинуудтай тогтоодог
саа холбоон, мүн һурал
болон материальна зөөр
хэрэгсэлнүүдыень байгу
улам саашадань бэхиж
эдэ һургуулинуудай а
татайгаар хүдэлхэ
һайн эрхэ байдал х
талаар министерствэн
албан зургаануудай,
приятинуудай, эмхи з
нууд ба организацин
бэелүүлхэ уялганууд С
эй Министрнүүдэй Со
тогтооһон гуримай
тодорхойлогдодог.

**Статья 33. Сэхэ үйл
ри дээрэ хүдэлмэри
бэлдэлгэ, мэргэжэл ша
риень дээшэлүүлгэ.**

Юрэнхы һуралсалай
гуули дүүргэһэнэйнгөө
лээр үйлэдбэри дээрэ
лахаяа ороһон залуушу
мүн арадай ажахыда х
жэ байһан ба шэнэ м
жэлтэй болохые гү, али
гэжэлээ дээшэлүүлхые
сэһэн хүнүүдтэ техн
мэргэжэл олгодог
(халаанай) училищ
тэрэшэлэн курсанууд, һ
салай-курсын комб
болон сэхэ үйлэдбэри
хүдэлмэришэдые бэ
мэргэжэл шадабариинь
шэлүүлхэ бусад янзын
нууд эмхидхэгдэдэг.

Предприятинууд,
зургаанууд ба орган
нууд сэхэ үйлэдбэри
хүдэлмэришэдые бэ
тэдэнэй мэргэжэл ша
рие дээшэлүүлхэ үед
ретическэ болон бодот
ралсал үнгэргэхын т
таатай һайн эрхэ ба
мүн һуралсалай-үйл
риин бааза байгуулдаг.

**Статья 34. Мэргэжэл
дабари олголго, аттеста
диплом барюулга.**

Техническэ мэргэжэл
годог һургуулинуудые
гэһэн хүнүүдэй мэрг
шадабаринь тодорхой
дог (разряд, класс, ка
ри), тогтоогдоһон тү
аттестат үгтэдэг, хар
ралсалдаа онсо амж
туйлажа, жэшээтэ һай
шамтай ябагшадта эрх
һэн тэмдэгтэй аттестат
рюулагдадаг.

Техническэ мэргэжэл
годог һургуули дүүрг
тэ үгтэһэн үйлэдбэри
ряд, класс, категори
СССР-эй бүхы предп
нуудта, эмхи зургаану
лон организацинуудта
хамаатай.

СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сесси

РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ ХУУЛИ ГАРГАХА ГОЛ ДҮРИМҮҮД

Шэнэ мэргэжэл олохын тула һураһан гү, али үйлэдбэри дээрэ сэхэ хүдэлжэ байгаад, мэргэжэлээ дээшэлүүлһэн, мэргэжэл олгохо шалгалтаяа амжалтатайгаар бариһан хүнүүдтэ мэргэжэл олгогдоһон тухай, мүн үгтэһэн разряд, класс, категори гэршэлһэн нэгэ түхэлэй үнэмшэлгэ үгтэдэг.

БҮЛЭГ VII.
Тусхай дунда һуралсал

Статья 35. Тусхай дунда һуралсалай һургуулинууд.

Тогтоогдоһон гуримай ёһоор тусхай дунда һуралсалай һургуулинууд гэжэ тоолэрхойлогдоһон техникумүүдтэ, училищинуудта, бусад һургуулинуудта тусхай дунда һуралсал бэелүүлэгдэдэг.

Тусхай дунда һуралсалай һургуулинуудта үдэрэй, үдэшын, заочно һуралсал эмхидхэгдэжэ болодог.

Үйлэдбэриһөө һамшангүйгөөр тусхай дунда һургуулинуудта һураха гээшэ арадай ажахын элдэб һалбаринуудта хүдэлжэ байһан хүнүүдэй мэргэжэл олохо, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлхэ онол арга мүн болоно.

Тусхай дунда һургуулинууд хадаа СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталһан СССР-эй тусхай дунда һургуулинууд тухай дүримэй үндэһөөр, мүн дурсагдаһан дүримтэй холбоотойгоор тусхай дунда һургуули бүхэндэ зохёогдожо, тусхай дунда һургуулиие мэдэжэ байһан харьяата министерствэдэ гү, али албан зургаанда баталагдадаг уставуудай үндэһөөр ажал ябуулгаяа эмхидхэдэг.

Статья 36. Тусхай дунда һургуулинуудай гол зорилгонууд.

Тусхай дунда һургуулинуудай бэелүүлхэ гол зорилгонууд иимэ байха:

шэлэһэн мэргэжэлээрээ теоретическэ эрдэм мэдэсэтэй, бодото ажал хэхэ шадабаритай, марксизм-ленинизмын үзэл сурталаар хүмүүжүүлэгдэһэн, ниитэ-политическэ ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхидхэлгын дүй дадалтай болоһон юрэнхы дунда болон тусхай дунда һургуулитай, эрхим шадабаритай мэргэжэлтэдые бэлдэдэг;

мүнөө үеын үйлэдбэриин, эрдэм наукын, техникын, соёл гэгээрэлэй эрилтэнүүдые, мүн тэдэнэй саашадань хүгжөөхэ ябадал хараада абалсан, мэргэжэлтэдые бэлдэхэ шанар саг үргэлжэ наряжуулан һайжаруулдаг;

һурагшадые моральна талаараа эрхим шанартайгаар, ажалда ба ниитын зөөридэ коммунис ёһоор хандадаг байхаар, тэдэнэй соёл болбосоролтойгоор, социалис интернационализмын, совет патриотизмын мэдэрэлтэйгээр, социалис Эхэ ороноо хамгаалгада бэлэн байхаар хүмүүжүүлдэг; һурагшадай бэе махабадые элүүр шамбай болгодог.

Статья 37. Тусхай дунда һургуулинуудта орохо эрхэ.

Найман жэлэй гү, али дунда һургуулитай СССР-эй эрхэтэд тусхай дунда һургуулинуудта һураха эрхэтэй. СССР-эй дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерствын баталһан гуримай ёһоор хүнүүд тусхай дунда һургуулинуудта абтадаг.

Статья 38. Тусхай дунда һургуулинуудай һурагшадай практика.

Тусхай дунда һургуулинуудай һурагшадай практика һуралсалай - хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин таһаршагүй хубинь болоно. Иимэ практика гарахадаа, һурагшад мэргэжэлтэдээр хүдэлхэ дадалтай болодог, харин техническэ ба хүдөө ажахын мэргэжэлнүүдэй талаар, энээнһээ гадна, — хүдэлмэриишэнэй ямар нэгэн мэргэжэлэй шадабаритай болодог.

СССР-эй Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерствын баталһан тусхай дунда һургуулинуудай һурагшадай практика тухай дүримэй ёһоор һурагшадай практика бэелүүлэгдэдэг.

Статья 39. Мэргэжэл шадабари олголго, диплом үгэлгэ.

Тусхай дунда һургуулинуудые дүүргэһэн хүнүүдтэ олоһон мэргэжэлэйнь талаар шадабаринь тодорхойлогдожо, тогтоогдомол түхэлэй диплом энгэртээ зүүхэ тэмдэгтэйгээр үгтэдэг.

Тусхай дунда һургуулинуудые дүүргэхэдээ, һуралсалдаа ехэ амжалтануудые туйлаһан, ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэй байһанаа харуулһан хүнүүдтэ шалгарһанай тэмдэгтэй диплом үгтэдэг.

БҮЛЭГ VIII.
Дээдэ һуралсал

Статья 40. Дээдэ һургуулинууд.

Университедүүд, институдууд, академинүүд, мүн тогтоогдоһон гуримай ёһоор дээдэ һургуулинуудай тоодо оруулагдаһан бусад һургуулинуудта дээдэ эрдэм олгогдодог.

Дээдэ һургуулинуудта үдэрэй, үдэшын, заочно һуралсал эмхидхэгдэжэ болохо.

Үйлэдбэриһөө һамшангүйгөөр дээдэ һургуулинуудта һураха гээшэ арадай ажахын элдэб һалбаринуудта хүдэлжэ байһан хүнүүдтэ мэргэжэл олгохо, мэргэжэл шадабаринь дээшэлүүлхэ арга болоно.

СССР-эй дээдэ һургуулинууд тухай СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй баталһан дүримэй үндэһөөр, мүн дурсагдаһан дүримтэй холбоотойгоор дээдэ һургуули бүхэндэ зохёогдожо, дээдэ һургуулиие мэдэжэ байһан харьяата министерствэдэ гү, али албан зургаанда баталагдадаг уставуудай үндэһөөр дээдэ һургуулинууд ажал ябуулгаа эрхилдэг.

Статья 41. Дээдэ һургуулинуудай гол зорилгонууд.

Дээдэ һургуулинуудай гол зорилгонууд иимэ байха:

Марксистско-ленинскэ теори, теоретическэ эрдэм гүнзэгыгөөр шудалһан, шэлэһэн мэргэжэлээрээ, мүн ниитэ-политическэ ба хүмүүжүүлгын хүдэлмэри эмхидхэлгын бодото дадалтай болоһон дээдэ зэргын бэлэдхэлтэй мэргэжэлтэдые бэлдэдэг;

моральна талаараа эрхим шэнжэ шанартайгаар, коммунис ушар ёһо мэдэдэг байхаар, соёл болбосоролтойгоор, социалис интернационализмын, совет патриотизмын мэдэрэлтэйгээр, социалис Эхэ ороноо хамгаалгада бэлэн байхаар студентнэрые хүмүүжүүлдэг, студентнэрэй бэе махабадые элүүр шамбай болгодог;

мүнөө үеын үйлэдбэриин, эрдэм наукын, техникын, соёл гэгээрэлэй эрилтэнүүдые, мүн тэдэнэй улам саашадаа хүгжэхэ байдые хараадаа абан, мэргэжэлтэдые бэлдэхэ шанар саг үргэлжэ наряжуулан һайжаруулдаг;

мэргэжэлтэдые бэлдэхэ шанар һайжаруулгада, ниитын ба эрдэм-техникын дэбжэлтэдэ нүлөөлхэ эрдэм шэнжэлэлгын хүдэлмэринүүдые дүүргэдэг;

учебнигүүдые, һуралсалай хэрэгсэлнүүдые бии болгодог;

эрдэмтэдэй, багшанарай кадрнуудые бэлдэдэг;

дээдэ ба тусхай дунда һургуулинуудай багшанарай, мүн арадай ажахын харьяата һалбаринуудта хүдэлжэ байһан дээдэ эрдэмтэй мэргэжэлтэдэй бэлэдхэл шадабариие дээшэлүүлдэг.

Статья 42. Дээдэ һургуулинуудта орохо эрхэ.

Дунда һургуулитай СССР-эй эрхэтэд дээдэ һургуулинуудта орохо эрхэтэй. СССР-эй Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерствын баталһан гуримай ёһоор дээдэ һургуулинуудта абтадаг.

Статья 43. Дээдэ һургуулинуудай студентнэрэй практика, тэдэнэй дүүргэгшэдэй стажировко.

Дээдэ һургуулинуудай студентнэрэй практика хадаа һуралсалай - хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин таһаршагүй хубинь болоно. СССР-эй Дээдэ ба тусхай дунда һуралсалай министерствын баталһан дүримэй ёһоор дээдэ һургуулинуудай студентнэрэй практика бэелүүлэгдэдэг.

Дээдэ һургуулинуудые дүүргэгшэд бодото ажалай дадалаа улам һайжаруулхын тулада харьяата предприятинуудай, эмхи зургаануудай ба организацинуудай захиргаанай хүтэлбэри доро, мүн дээдэ һургуулинуудай хиналта доро мэргэжэлээрээ стажировко гарадаг.

Статья 44. Мэргэжэл шадабари тодорхойлолго, диплом үгэлгэ.

Дээдэ һургуулинуудые дүүргэһэн хүнүүдтэ шэлэһэн мэргэжэлэйнь талаар шадабаринь тодорхойлогдожо, тогтоогдоһон түхэлэй диплом энгэртээ зүүхэ тэмдэгтэйгээр үгтэдэг.

Дээдэ һургуулинуудые дүүргэхэдөө, һуралсалдаа ехэ амжалтануудые туйлаһан, тиигээд эрдэмэй болон ниитын хүдэлмэридэ тодорһон хүнүүдтэ шалгарһанай тэмдэгтэй диплом үгтэдэг.

Статья 45. Арадай ажахын мэргэжэлтэдэй бэлэдхэл шадабариие дээшэлүүлгэ.

Мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлдэг институдуудта, дээдэ һургуулинуудай факультедүүд ба отделенинүүдтэ, эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудта, мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлдэг курсануудта болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тодорхойлдог гуримай ёһоор түрүү предприятинуудта арадай ажахын мэргэжэлтэд бэлэдхэл шадабаряа дээшэлүүлдэг.

БҮЛЭГ IX.
Һурагшад болон студентнэрэй эрхэ ба уялганууд

Статья 46. Һурагшад болон студентнэрэй эрхэнүүд.

Һурагшад ба студентнэр һургуулинуудай лабораторинуудые, кабинедүүдые, аудиторинуудые, уншалгын залнуудые, библиотекэнүүдые болон һуралсалай, мүн һуралсалай-хамһабариин эмхи зургаануудые, тэрэшэлэн спортивна баазануудые, барилганууды, спортивна хэрэгсэлнүүдые болон бусад түхеэрэлгэнүүдые түлөөһэгүйгөөр хэрэглэхэ эрхэтэй.

Хуули засагай тогтооһон гуримаар һурагшад болон студентнэртэ стипенди, тэдхэмжэ, хамтын байра, интернадууд үгтэдэг, һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта медицинын туһаламжа хүргэгдэдэг, хүнгэлэлтэтэй гү, али түлөөһэгүйгөөр транспортаар ябаха, мүн материальна ондоошье туһаламжа хүргэгдэдэг.

Үйлэдбэриһөө һамшангүйгөөр һуража байһан һурагшад ба студентнэр хуули засагай тогтооһон гуримаар хүдэлжэ байһан газартаа нэмэлтэ амаралта абаха, хүдэлмэриин хорооһдоһон неделиин соо хүдэлхэ ба бусад хүнгэлэлтэдэ хүртэхэ эрхэтэй.

Техническэ мэргэжэлэй, тусхай дунда ба дээдэ һургуулинуудые дүүргэһэн хүнүүд мэргэжэлэйнгээ ёһоор, мэргэжэл шадабарингаа зэргээр хүдэлмэреэр хангагдадаг.

Һурагшад ба студентнэр өөһэдынгөө ниитын организацинуудай үүргэ хэрэглэн, һуралсалай хэрэгые, үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие һайжаруулха асуудалнуудые, мүн успеваемостиин, ажалай ба һуралсалай журамай асуудалнуудые, һурагшадай болон студентнэрэй һуралсалтай, ажаһуудалтай холбоотой бусад асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаха эрхэтэй.

Статья 47. Һурагшадай ба студентнэрэй уялганууд.

Һурагшад болон студентнэр саг үргэлжэ, гүнзэгыгөөр эрдэм шудалжа, бодото ажалай дадалтай болохо байха, һуралсалай хэшээлнүүдтэ ябаха, һуралсалай түсэбөөр ба программануудаар хараалагдаһан даабаринуудые тогтоогдоһон болзор соонь дүүргэхэ, үзэл сурталайнгаа, болбосоролойнгоо хэм хэмжээе дээшэлүүлхэ, обществодо ашатай туһатай ажалда, өөрынгөө хангалгада хабаадалсаха, һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаанай дотоодын гуримые сахиха уялгатай.

Һурагшад болон студентнэр һайн журамтай, эмхитэй байха, социалис хамтын ажабайдалай гурим сахиха, бэхижүүлхэ, социалис зөөриие гамнаха, бэхижүүлхэ, обществодо харша элдэб эсын муу юумэндэ тэсэшэгүйгөөр хандаха, коллективэйнгээ ниитын ажабайдалда хабаадалсаха уялгатай.

БҮЛЭГ X.
Багшанарые бэлдэлгэ, багшанарай ажал ябуулга, арадай гэгээр элэй хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлэйнь эрхэ ба уялганууд

Статья 48. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта хүдэлхэ багшанарые бэлдэлгэ.

Университедүүдтэ, институдууд болон бусад һургуулинуудта, харин зарим мэргэжэлнүүдээр тусхай дунда һургуулинуудта һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта хүдэлхэ багшанар бэлдэгдэдэг.

Статья 49. Научно-педагогическа ба научна кадрнуудые бэлдэлгэ.

Дээдэ һургуулинуудай ба эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудай дэргэдэ эмхидхэгдэдэг аспирантура хадаа научно-педагогическа ба научна кадрнуудые бэлдэхэ гол арган болоно.

СССР-эй дээдэ һургуулитай эрхэтэд аспирантурада абтадаг. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоогдоһон гуримай ёһоор аспирантура тухай дүрим баталагдадаг.

Статья 50. Багшын ажал ябуулга эрхилэлгэ.

Һургуулида ороодүй хүүгэдэй ба һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаануудта, юрэнхы һуралсалай һургуулинуудта, техническэ мэргэжэлэй, тусхай дунда ба дээдэ һургуулинуудта багшанараар, хүмүүжүүлэгшэдээр, тусхай дунда ба дээдэ һургуулиин багшанараар, үйлэдбэриин һуралсалай мастернуудаар болон педагогическа бусад хүдэлмэрилэгшэдөөр хүдэлхын тула зохихо һургуулитай ба мэргэжэлэйнгээ талаар бэлэдхэлтэй хүнүүд томилогдодог.

Багшанарай мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлхэ, багшанарай зохёохы үүсхэл хүгжөөхэ зорилгоор юрэнхы һуралсалай һургуулинуудай багшанарай, техническэ мэргэжэл олгодог һургуулинуудай, үйлэдбэриин һуралсалай багшанар болон мастернуудай аттестаци саг үргэлжэ үнгэргэгдэдэг.

Дээдэ һургуулинуудай профессорнуудай, багшанарай эзэлээгүй байһан тушаалнууд тогтоогдоһон гуримай ёһоор тусхайта болзор соо, эдэ тушаалнуудые эзэлжэ байһан хүнүүдые хожомынь дахин һунгахаар конкурс үнгэргэгдэжэ бүридхэгдэдэг.

Мэргэжэлэйнгээ талаар зохихогүй гү, али багшын, хүмүүжүүлэгшын уялгые дүүргэхэдэнь һаад хэдэг бэеын элүүрһэ боложо, тэрэшэлэн багшын ажал ябуулга үргэлжэлүүлхэдэ таарамжагүй, гутамшагта ябадал гаргаһанай эсэстэ педагогикын ажал ябуулга эрхилдэг хүнүүд ажал тухай ССР Союзай ба союзна республиканудай хуулиин ёһоор тогтоогдоһон гуримаар багшын хүдэлмэриһөө сүлөөлэгдэдэг.

Статья 51. Педагогикын хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлэйнь эрхэ ба уялганууд.

Һургуулиин наһа гүйсөөдүй хүүгэдэй эмхи зургаануудай, юрэнхы һуралсалай дунда һургуулинуудай, һургуулиһаа гадуурхи эмхи зургаануудай техническэ мэргэжэлэй, тусхай дунда ба дээдэ һургуулинуудай педагогическа хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлэйнь эрхэ ба уялганууд эдэ үндэһэ һууринуудаар, мүн тэдээнтэй зохилдуулан абтаһан ССР Союзай ба союзна республиканудай хуули гаргалгын актнуудаар, һуралсалай-хүмүүжүүлгын тус тус эмхи зургаанууд дүримүүд болон уставуудаар тодорхойлогдодог.

Багшанарай болон педагогическа бусад хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлэйнь эрхэ, нэрэ хүндэ ба нэрэ зэргэ хуулиин ёһоор сахигдадаг.

Статья 52. Педагогическа хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабариие дээшэлүүлгэ.

Дээдэ һургуулинуудта, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлдэг институдуудта, мэргэжэл шадабари дээшэлүүлдэг институдуудта, эрдэм-шэнжэлэлгын эмхи зургаануудта, мүн түрүү предприятинуудта мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ курсануудта педагогическа хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл шадабаринь дээшэлүүлэгдэдэг.

Дээдэ һургуулитай, педагогическа хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй хүнүүдэй дундаһаа юрэнхы һуралсалай дунда һургуулинуудай, техническэ мэргэжэлэй, тусхай дунда ба бусад һургуулинуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд бэлдэгдэдэг.

Арадай гэгээрэлэй тус тус органууд педагогическа хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлэйнгээ талаар эрдэм мэдэсые һайжаруулха хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлдэг.

Статья 53. Мэргэжэлэйнгээ уялганууды бэелүүлхын тула арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдые таатай арга боломжоор хангалга.

Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд, арадай гэгээрэлэй органууд болон эмхи зургаанууд, министерствэнүүд ба албан зургаанууд амжалтатайгаар хүдэлхын ба мэргэжэл шадабаряа саг үргэлжэ дээшэлүүлхын тулада арадай гэгээрэлэй бусад хүдэлмэрилэгшэдтэ, багшанарта, шухала эрхэ байдал байгуулдаг, хуулиин ёһоор тогтооһон хүнгэлэлтэ ба булюу байха ябадал хангадаг, тэрэшэлэн педагогическа хүдэлмэрилэгшэдэй нэрэ хүндые хүндэлхэ, тэдэнэй ажал болон хүдэлмэриин сагые зүбөөр ашаглаха тухай, мүн эдэ хүнүүдые сэхэ дүүргэдэг уялгаһаань һаатуулха ябадал гаргангүйгөөр саг үргэлжын анхарал оролдолго гаргадаг.

Статья 54. Хүнгэлэлтэнүүд болон булюу эрхэ.

Хуули засагай тогтооһон гуримай ёһоор арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдтэ гүрэнэй зүгһөө түлөөһэгүйгөөр һунаагдаһан амаралта үгтэдэг, хүдөө нютагуудта ажаһуугшадта түлишэтэйгээр, гэрэлтэйгээр түлөөһэгүй байра үгтэдэг, мүн тэдэнэр пенсеэр хангагдадаг гү, али бусадшье хүнгэлэлтэтэй, булюу эрхэтэй байдаг.

Статья 55. Арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдые онсо габьяагайнь түлөө урмашуулга.

Ургажа ябаа үетэниие һургаха, хүмүүжүүлхэ, мэргэжэлтэдые бэлдэхэ хэрэгтэ онсо габьяатай байһан арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд тогтоогдомол гуримай ёһоор зуршалагдадаг.

СССР-эй орден, медальнуудаар шагналгада, ССР Союзай, союзна республиканудай арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд тухай гаргаһан хууляар тогтоогдоһон нэрэтэ медальнуудаар, мүн медальнуудаар болон шалгаралай тэмдэгүүдээр шагнагдадаг.

ССР Союзай, хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые, союзна республиканудай хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдые олгогдодо табигдадаг.

БҮЛЭГ XI.
Хүүгэдые һургаха, хүмүүжүүлхэ талаар түрэлхидэй, мүн тэдэнэй орондо байһан хүнүүдэй эрхэ ба уялганууд

Статья 56. Түрэлхидэй, мүн тэдэнэй орондо байһан хүнүүдэй эрхэ.

Түрэлхид болон тэдэнэй орондо байһан хүнүүд иимэ эрхэтэй байха:

ажаһуудаг газартаа һургуулиин наһа гүйсөөдүй хүүгэдэй эмхи зургаануудта, юрэнхы һуралсалай һургуулинуудта, мүн техническэ мэргэжэл олгодог гү, али тусхай дунда һургуулинуудта үхибүүдээ хүмүүжүүлхээ, һургахаа оруулдаг;

хүүгэдэй һуралсалай, хүмүүжүүлгын асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэдэ, тэдэнэй һураха, хүмүүжүүлэгдэжэ байдаг һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудта, үхибүүдэйнгээ һуража, хүмүүжүүлэгдэжэ байһан һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудта хэгдэдэг классһаа, һургуулиһаа гадуур болон элүүржүүлгын хүдэлмэри үнгэргэлгэдэ хабаадалсадаг;

һургуули шадар, мүн һуралсалай-хүмүүжүүлгын бусад эмхи зургаануудта байгуулагдадаг түрэлхидэй ниитын комитедүүдтэ (соведүүдтэ) һунгадаг ба һунгагдадаг.

Статья 57. Түрэлхидэй, мүн тэдэнэй орондо байһан хүнүүдэй уялганууд.

Түрэлхид болон тэдэнэй орондо байһан хүнүүд иимэ уялгатай байха:

коммунис ёһоной эрхим һайн үзэл бодолтойгоор, социалис зөөридэ гамтайгаар хандадаг байхаар хүүгэдээ хүмүүжүүлдэг, тэдэнэрые ажалай дүршэлтэй болгодог, мүн обществодо ашатай туһатай ажал ябуулгада хабадахаар бэлдэдэг, тэдээндэ ажалай дадал хүмүүжүүлдэг, хүүгэдэй бэе махабадые хүгжөөхэ, элүүр энхые бэхижүүлхэ тухай анхарал оролдолго гаргадаг:

хүүгэдэйнгээ наһаяа гүйсэхэлээр һургуулида оруулха, тиигээд хүндэтэ шалтагаангүйгөөр хэшээлһээнь һаатуулангүй, һурагшадые һургуулидань ябуулжа байдаг;

хүүгэдэйнгээ саг соогоо дунда һургуулитай болохынь, мэргэжэл олохынь тулада таатай зохид эрхэ байдал хангадаг.

Бүлэ соо хүүгэдые хүмүүжүүлгэ хадаа һуралсалай-һургуулинуудай, һургуулида ороодүй үхибүүдэй болон һургуулиһаа гадуур хүдэлмэри ябуулдаг эмхи зургаануудай, ниитын организацинуудай хэдэг хүмүүжүүлгын хүдэлмэритэй нягта холбоотойгоор ябуулагдадаг.

Статья 58. Хүн зоной дунда педагогическа эрдэм дэлгэрүүлгэ.

Эрдэм наукын болон соёл культурын органуудта, эмхи зургаануудтай, педагогическа бүлгэмүүдтэй болон ниитын бусад организацинуудтай хамта арадай гэгээрэлэй органууд болон эмхи зургаанууд хүн зоной дунда педагогикын эрдэм дэлгэрүүлдэг, хүүгэдэй болон дунда наһанай үхибүүдээ хүмүүжүүлхэдэнь түрэлхидтэ, мүн тэдэнэй орондо байһан хүнүүдтэ педагогическэ туһаламжа хүргэдэг.

БҮЛЭГ XII.
Арадай гэгээрэлэй эмхи зургаануудай һуралсалай—материальна бааза

Статья 59. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудые нээхэ эрхэ байдал.

Зохисотой гэр байрын һуралсалай хэрэгсэлнүүдэй ба багшанарай бии байгаал һаань, һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаанууд нээгдэжэ болохо.

Статья 60. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай байшангуудые хэрэглэлгэ.

Һуралсалай - хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай байшангууд имагтал өөрынгөө зорилгоор хэрэглэгдэдэг.

Статья 61. Арадай гэгээрэлэй эмхи зургаануудай һуралсалай-материальна бааза хүгжөөлгэ.

Гүрэнэй бюджедэй, мүн арадай ажахын түсэбөөр хараалагдаһан капитальна хүдэлмэридэ һомологдоһон мүнгөөр арадай гэгээрэлэй эмхи зургаануудай һуралсалай-материальна бааза хүгжөөгдэдэг, энэ зорилгоор мүн предприятинуудай, колхозуудай, кооперативна болон бусад организацинуудай мүнгэ зөөри тэдэнэй зүбшөөлөөр хэрэглэгдэжэ болохо.

Тогтоогдомол гуримай ёһоор баталагдаһан проектнүүдээр һуралсалай хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай байшангууд баригдаха ёһотой.

Статья 62. Һуралсалай-хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай һуралсалай-материальна бааза бэхижүүлгэдэ предприятинуудай, эмхи зургаануудай ба организацинуудай хабаадалга.

Тогтоогдомол гуримай ёһоор һуралсалай хүмүүжүүлгын эмхи зургаануудай һуралсалай - материальна баазые бэхижүүлгэдэ тогтоогдомол гуримай ёһоор гүрэнэй предприятинууд, эмхи зургаанууд ба организацинууд, колхозууд, кооперативна, профсоюзай, комсомолой болон ниитын бусад организацинууд хабаадалсадаг.

БҮЛЭГ XIII.
Арадай гэгээрэл тушаа хуули хазагайруулһанай түлөө харюусалга

Статья 63. Арадай гэгээрэл тушаа хуулиие хазагайруулһанай түлөө харюусалга.

Бүгэдэ ниитын уялгата найман жэлэй һуралсал тухай, һургуулиин церьковьһээ тусгаарлаха, али арадай гэгээрэл тушаа тунхаглагдаһан бусад хуулинуудые хазагайруулһан тушаалта хүнүүд, эрхэтэд ССР Союзай ба союзна республиканудай хууляар тогтоогдоһон харюусалгада хабаадуулагдадаг.

БҮЛЭГ XIV.
Харин эрхэтэдэй, мүн гражданин бэшэ хүнүүдэй СССР-тэ эрдэм шудалха эрхэ, Уласхоорондын договорнууд ба хэлсээнүүд

Статья 64. Харин эрхэтэдэй, мүн гражданин бэшэ хүнүүдэй СССР-тэ эрдэм шудалха эрхэ.

Харин эрхэтэд, мүн СССР-эй газар дээрэ ажаһуудаг аад, гражданин болоогүй хүнүүд ССР Союзай хууляар тогтоогдоһон гуримай ёһоор совет эрхэтэд шэнгеэр СССР-тэ эрдэм шудалха эрхэтэй.

Статья 65. Уласхоорондын договорнууд ба хэлсээнүүд.

СССР-эй гү, али союзна республиканудай арадай гэгээрэл тушаа хараалагдаһанһаа ондоо гуримуудай тогтоогдоһон байбалнь, уласхоорондын договорой гү, али уласхоорондын хэлсээнэй гуримууд хэрэглэгдэдэг.

Социалис оронуудаар

«ЖЭГҮҮРТЭ ТУҺАЛАМЖА»

СОФИ. Улаан үнгэтэй тэбхэрхэн олон тэмдэгүүдые зураһан Болгарии Арадай Республикын мантан томо карта Софидахи хүдөө ажахын авиациин түбэй диспетчерскэ центрэй пилодуудай таһагай ханада үлгөөтэй байдаг. Эдэмнай аэродромой тэмдэг гээшэ. Үнэндөө эдэниие аэродромшье гэхээр бэшэ, харин хүдөө ажахын авиациин самоледүүдай буудаг талмайнууд лэ гэжэ нэрлэмээр.

«Жэгүүртэ туһаламжа» (хүдөө ажахын авиациие Болгарида иигэжэ нэрлэдэг) 25 жэлэйнгээ ойе эдэ үдэрнүүдтэ тэмдэглэхэеэ байна. Харин тэрэнэй түүхэнь 1948 онһоо, «ПО-2» гэжэ совет гурбан самоледой ороной поли дээгүүр ниидэжэ захалһан сагһаа хойшо эхилдэг. Мүнөө Болгариин хүдөө ажахын авиациин мэдэлдэ 220 самолет, вертолет бии. Тэдэнь хүдөө ажахын газарай 70 процентые шанаржуулдаг. Долоон авиаотряд— софийска, пловдивска, горноряховицка, плевенскэ, русенска, старазагорско ба толбухинска —1973 оной эхинһээ хойшо хамта дээрээ 110 мянган гектар газар шанаржуулаа, 39 мянган час соо ажаллаа.

Хүдөө ажахыда самоледүүдые хэрэглэдэгээрээ Болгари Европодо Советскэ Союзай һүүлээр хоёрдохи, дэлхэй дээрэ зургаадахи һуури эзэлнэ.

КОФИИН ПЛАНТАЦИИН ЭЗЭД

ГАВАНА. Кофиин шанар мэдэгшэдэй дунда Кубын кофе үндэроор сэгнэгдэдэг. Орон дотороошье хэрэглэгдэдэг, хилын саанашье эльгээгдэдэг Кубын хүдөө ажахын энэ шухала ургамал таридаг талмай занишалта Орьенте провинцида бэшэ, мүн ороной бусад районуудта үргэдхэгдэжэ байнхай.

Энэ олтирогой байгаалиин уларил кофе ургуулхада угаа таарамжатай юм. Тиигэбэшье үндэр ургаса хуряахын тула кофиин мододой нюусыень мэдэхэ, саг соонь харууһалха, хүрьһэ руунь шухала үтэгжүүлгэ оруулха хэрэгтэй.

Кофе ургуулгын мэргэжэлтэд —агрономууд Кубада тон шухала. Тиимэһээ энэ хэрэгтэ залуушуулые һургаха тусгаар һуралсалай түбүүд эмхидхэгдэнэ.

Баракоа хото шадархи Орьенте провинциин хадануудта иимэ хоёр түб хүдэлжэ эхилээ. Кофитой мододые ургуулхаар мэргэжэһэн 150 агроном эндэ бэлдэгдэнэ. Тэдэ гансал ботаника, газарай хүрьһэ шэнжэлгэ, хими болон бусад предмедүүдые үзэхэһөө гадна, харин кофиин плантацинууд дээрэ үдэр бүхэндэ хэдэн часаар хүдэлнэ.

ПОЛЬШЫН ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ФЛОТ ХҮГЖЭНЭ

ВАРШАВА. ПНР-эй Судоходствын министерствын һомолдог бүхы мүнгэнэй 60 гаран процентынь далайн флодой хүгжэлтэдэ гаргашалагдана. Байгша ондо ороной худалдаа наймаанай флот 11 шэнэ судноор нэмээ, тиин һайн шанартай далайн 300 суднатай болобо. ПОРП-ын VI съездын шиидхэбэринүүдэй ёһоор худалдаа наймаанай флодой хүгжэлтэдэ энэ табан жэл соо ехэ мүнгэн һомологдохо.

Флодой хүгжэлтын хажуугаар Щецин, Свиноуйсьца, Гданьск болон Гдынь хотонуудта портнууд түргөөр баригдажа байна. Ойрын жэлнүүдтэ Польшын портнуудай ашаа зөөлгэ нилээд ургаха. Балтиин далай руу тамарһан ехэ ехэ суднануудые, ороной гадаадын худалдаа наймаа хангаха шэнэ порт Гданьска баригдан түхеэрэгдэнэ.

ОЙН БАЯРАЙ ОРШОН БАЙДАЛ

БУДАПЕШТ. «Хроника хунгарорум» гэжэ түрүүшын ном 500 жэлэй саада тэ Венгридэ хэблэгдэн гараһан юм. Энэ ойе ороной олониитэ үргэноор тэмдэглэнэ.

Венгридэ ном хэблэлгын 500 жэлэй ойн һайндэр номуудай долоон хоногоор эхилээ. Хото городуудай гудамжануудта номой хэдэн зуугаад майхан болон киоск жэрылдэнэ. Предприятинуудта номой 500 яармаг үнгэргэгдөө. Номууд 50 процент хямда сэнтэйгээр худалдагдаа. Тиин гансал Будапештдэ түрүүшын 6 үдэр соо 20 миллион форинтын сэнтэй ном худалдагдаһан байна. Тиихэдэ номой хэблэлнүүд худалдан абагшадтаа 250 шэнэ ном дурадхаа.

Түрэл оронойнгоо хэблэлэй хэрэг шэнжэлдэг эрдэмтэдэй «Венгриин номой 500 жэл» гэһэн номой түрүүшын боти хэблэлһээ гараба. Тиихэдэ орон дотор ном хэблэлгын түүхэ тухай хоорэһэн выставкэ Венгриин национальна музейдэ бэлдэгдэнэ, Венгриин Наукануудай академиин үүсхэлээр ном хэблэлгын түүхээр, эрдэм ба гэгээрэлэй асуудалнуудаар научна сесси байгша оной сентябрь һарада үнгэргэгдэхэ.

«Библиотекэнүүдэй 500 жэл» гэһэн уряа доро шэнэ библиотекэнүүдые бии болгохо, нээхэ хүдэлдөөн орон дотор үргэноор дэлгэржэ байна.

Тернополинн свеклын комбайнуудые бүтээн гаргадаг завод ГДР-эй ба Болгариин машина бүтээгшэдтэй хамта шэнэ «КС—6» түхэлэй комбайн гаргажа эхилбэ. Энэ шэнэ агрегат юрын аад, ургаса сэбэр һайнаар хуряадаг байна. Тэрэ байгаалиин элдэб янзын уларилтай хүдөө ажахын районуудта шалгалта гараа. «КС-6» комбайн час соо 1,1 гектар газарта свёкло хуряадаг байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: свёкло хуряадаг «КС 6» комбайнууд.

АПН-эй фото.

БАСАГАД

Долоо наһандань хэдэн һарын дутажа байгаашье һаань, Галя басаган таһа жүдхэһөөр жүдхөөд, һургуулида орошоо агша һэн.

Һургуулидаа ошохоёо бэеэ зэһэхэдээ: хубсалаад, хушан шарахан үһэндөө бант уяад, сүүмхэеэ ара нюргандаа үргэлөөд байхыень харахадаа. Галиие томохон болоол даа гэлсэбэбди. Тиигээшье һаа, үетэндөө орходоо бэеэр бүришье һаа бага, шүрдэгэрхэн, маряагүй, нариихан даа. «Энэнь, юрэдөө, бүхэли урок соо һуужа шадаха юм гү-өө, эхэ, эсэгэнь ятараа яараа юм саашаа...» — гэжэ хүршэнэрынь буруушаажа хөөрэлдөө бэлэй.

Һургуулидаа ошохо, һөөргөө бусахадаа, сүүмхэеэ үргэлэнхэй Галя «харагты, би һургуулиин шаби болооб, нэгэнэй тухай бологдоо гэээшэ, намайе харагты» гэһэншүү янзатайгаар ута коридор соогуураа тоб-тоб гээд гэртээ ороодхихо.

Басаганайнгаа хэдыхэн һураад байхадань, «Галюхамни даншье һаа, бишыхан лэ даа, нэгэл жэлээр манайхин яраад ха даа».—гээд, эсэгэнь басагаяа хайрлажа хөөрөө агша һэн.

Үдэр хоногууд үнгэрһөөр түрүүшын четверть... Һуралсалайнь дүн һайн. Хахад жэл... Һуралсалай жэл үнгэрбэ. Бишыхан Галиин сэгнэлтэнүүд 4—5.

Нэгэдэхи класс дүүргэһэн табелиень эсэгэнь гартаа баринхай «үгы, энэмни үшөө тоолхотой болоо гээшэ гү даа, нэгэдэхи классаа һайнаар дүүргэөд гарабал, барһамни» гэжэ басаган тээшээ хараад байхадань, баярлаһан, энхэрһэн, мүн баһа хүсэд этигэжэ ядаһаншуу гү, али ямар бэ даа бодолнууд булта холисолдоһон мэтэ энэ хүнэй нюурта үзэгдэжэ байба.

Буряад оронойнгоо, мүн сэрэгэйшье утын харгынуудаар нилээдгүй олон жэлдэ машинын жолоо барижа ябаһан, мүнөөшье барижа ябаа томо хүдэр гараараа энээхэн хуудаһа барижа байһанаа басагандаа үгөөд, «бэрхэш даа, иимээр лэ һураарай» гэмсээрээ эсэгэнь басаганайнгаа тархи эльбэбэ.

Үдэр хоногууд һэлгэһээр баһа нэгэ жэл үнгэрбэ. Бишыхан Галя һуралсалайнгаа эршэ һуладханагүй. Нюргаар мүнөөхил багахан, шүрдэгэрхэн зандаа. Мүртэй ургадаг, томо болодоггүй шэнгеэр лэ харагдаха.

— Ямаршьегүй ухибүүн гараһан юумэл, энэмни юундэ томо болодоггүй гээшэб,— гэжэ Степанида эхэнь гажарха. Зүгөөр, багахан Галиин һуралсалай талаар жэл бүри ургахыень хүршэнэрынь булта обёоргог, мэдэдэг, тэмдэглэдэг байбабди. Һурахадаа бэлигтэй басаган гэжэ магтаалтай ха. Байд гээд лэ харахадашни, шэнэ номууд бии болоод лэ байха. Юрэнхыдөө энээхэн хүнэй байдалда шэнэ шэнжэ тэмдэг бии болоожо байхыень обёорхош.

Һайн, эрхим һайн сэгнэлтэтэйгээр Галя басаган он жэлнүүдые үнгэргэжэ байба.

Наймадахи класста һуража байна. Наһаниинь — хүсэд арбан дүрбэ хүрөөдүй. Тиигэн гэхэдэнь, үетэниинь 7-дохи класста, зариманиинь 6-дахидашье һурана даа. Юун энээн тухай хэлээбибди даа. Бишыхан (мүнөөшье тиимэ үндэр болоогүй, багахан зандаа, юрэдөө наймадахи классай басаган гэхээр бэшэ) Галиһаа нэгэн-хоёр наһа эгэшэ хүршэнэрэймнай басагад нэгэл класстаа һуралсажа байдаг болоо бшуу.

Шүшэгэрхэн Галя басагые харахадаа, нүгөө хүршын Лида басаган толгойдом заатагүй ородог. Юундэб гэхэдэ, эдэ хоёр абари зангаараа, хүсэл эрмэлзэлээрээ, сэдьхэл бодолоороо — бухы юумээрээ бэе бэеһээ тад ондоонууд. Хоёр ондоо басагад ха даа бэе бэеһээ илгаатай байгаал юм бээз. Тиигээшье һаа, ухаан бодолоороо залажа, жолоодожо боломоор нэгэ муу заншал гэхэ юм гү, али хэтэрүүлһэн ушар тухай эндэ үгүүлхэ хүсэлэн байна.

Лида Гали басаганһаа хоёр-гурбан наһаар эгэшэ. Класс бүхэнөө абаад ябаһан һаа, Лида 10-дахи класста һураха байһан аад, харин мүнөө оройдоол наймадахи класста һуралсана. Тэрэ мүртөө хоёрдохи жэлээ һуужа байһан энэшье классаа абажа гарахань бэрхэтэй ха даа гэжэ һэжэглэхээр.

«Байг гээд лэ, нэгэ класстаа дахин һуугаа ха даа» гээд Лида тухай һанаа алдаан бологшо һэн. «Номдо һураха бэлиггүй басаган гээшэ ха» — гээдшье хүршэ айлай хүгшэдэй һанаа алдан ярилдаха ушар үзэгдэдэг болобо. Юуб гэхэдэ, эдэ һанза алдагшадай дунда Лидын хүгшэн эжы байлсадаг бэлэй.

«Үглөөдэр багша намһаа асууха ха гү, али үгы? Ород хэлэн, литература, геометри, географи... Аа, нэгэн юумэн болоно бээз... Магад намһаа һураншьегүй байжа болохо аалам,—гээд бодонтороо Лида зосоогоо нэгэ гажа буруу бодол оруулаадхиба ха. Класай журналай тухай һанахадаа зосоонь муу болоно, тэрэ журналай хуудаһан бүхэниинь хадхууртай долоогоны эшэ мэтэ адаалхайтахадал гэнэ хаш. Стол дээрэ табатай байһан гэрэлдэ түшүүлһэн номынь ааляар доошоо һолжороод, нээлгэтэй шэгээрээ хэбтэнэ. Лида гэрэлдэ нюураа харахадаа зосоонь нэгэ бага уужам болобо ха. Аяталмал оправатай шэлээ абажа, стол дээрэ табяад, мүнөөнэй гуримаар тайраһан үһэеэ Лида һамнажа оробо. Нээрээшье, мүнөөнэйхеэр, бүри хэтэрхэйшье модоор хубсалаад байхадаа энэ басаган яһалашье сэбэр, нюурынь буряадшуушье, ородшуушье шэнги болодог юм. Игэжэ гэрэлэй урда бэеэ зэһэһээр байтараа энэ басаган удааншагшье болошобо ха.

Эхэнь орожо ерэбэ. Лидашье номоол үзэжэ байһан хүн боложо, номоо аалихаар дахин өөдэнь болгожо, гэрэлдээ түшүүлбэ. Номоо шагаана. Теэд, ухаан бодолынь ондоо тээгүүр хиидэжэ ябана хэбэртэй даа. Урдаһаань харахадам, юрэдөө эрдэмэй дээжые толгойдоо шэнгээжэ байһан хүн бэшэ. Харин хооһон нюдэд иишэ тиишээ гүйлдэнэд. «Яажа түргэнөөр эндэһээ мултаржа, газаа тээшээ талиха болооб» гэһэн нэгэл хүсэл толгой соонь энэ үедэ байжа болоо.

— Дүүргээ гүш? — гэжэ эхэнь асууба.

— Тиигэнтээлдеэ...— гээд «юрэдөөл оборшог байнаб. тиигээшье һаа, тазаашаа гарахам, басагад, хүбүүдтээ гэжэ ехэ гүйһан хайрлыш даа» гэһэн нюдеэр эхэ уруугаа хараад, сабшалжа байба.

— Мама, уншанаб, уншанаб. Теэд толгой соомни юумэн тогтоно торсногүй. Яаха юм гээшэб? — гэжэ басаган үнэнхэйһөө эхэдээ гомдоно. Багшынгшье хэлэхэдэ, хуул ойлгоно хэбэртэйб. Теэд... һүүлдэнь харюусаха болоходоо шаданагүйб.

Лидын 5—6-дахи класста ороһонһоо хойшо иимэрхүү удхатай хөөрэлдөөн ходо болодог байба. Илангаяа энэ басаганай нэгэ класста һуужа эхилһэнһээ хойшо эхэ басаган хоёрой хоорондо иимэ ярилдаан, заримдаа бүри тулалдааншье болодог һэн даа. Теэд эдэ бүгэдэмнай юунһээ унгитайб гэжэ нэгэ бага саагууршье удалжа үзэгдэдэггүй байжа болоо. Анхандаа алдагдаһан жолоое дахин барижа абаха гээшэ бэрхэтэй бээз. Зээ басаганайнгаа зүрхэгүй, шандааһагүйгөөр аашалхадань, хүгшэн эжынь хараад, миин лэ толгойгоо һэжэрхэһээ бэшэ юушье дуугардаггүй һэн.

Нэгэ һургуулида һурадаг, нэгэ гэртэ һуудаг, хашаа соогуураа гараад, бэшэ басагадтаяа сугтаа сахаригаар наададаг — иимэ тад хоёр ондоо басагадые багаһаань мэдэдэг һэм. Зүгөөр, эдэ хоёр үелдэггүй, сугтаа ябадаггүйшье һэн. Шалтагаанииньш Лида томо болонги, мүнөөнэйхеэр гоёор хубсаланхай, үһэ жүһээ хүбхылгэжэ заһанхай. Нүгөөдынгөө хажууда Галя үшөөл бага, нюргааршье набтархан, үшөө «эжэл хүсөөдүй» гэхээр.

Эдэ хоёрнай хоюулан тон юрын айлда түрэһэн, эсэгэнэрынь машинын жолоошон мэргэжэлтэйнүүд, нэгэ наһаараа энэ ажалдаа хүдэлһэн, ажалша бэрхэ солотой зонууд. Эхэнүүдыншье мүн лэ юрын шамбай бэрхэнүүд шаб гэмэ ажалша һамгад юм. Теэд басагадынь иимэ хоёр ондоонууд. Нэгэниинь хүнгэн шанартай, юумэ хэхэ зүрхэ һулдэгүй, нүгөөдэнь бүхы юумэндэ даамай, эндэ тэндэ хальмадаад тооһо үргэхирүүлээд орхихогүй. Эдэ хоёрой хүн болохо замда ямар нүлөөн үзүүлэгдэнэб?

Зарим эхэнүүд үри бэедээ һайн һайханиие хүсэжэ, ухибүүдэйнгээ байдалые бухы наһан соонь гэрэлтэй һайнаар залажа үгэхые хүсэһэн бэеэрээ эхын барагдашагүй энхэргэн сэдьхэлэй дулаае хэтэрүүлдэг ушар али олоор үзэгдэдэг ааб даа. Лида басаганай ажабайдал эгээл иимэ үльгэр жэшээнүүдэй нэгэн бэшэ аа гү гэжэ һанахаар. Муу юумэниинь юун бэ гэхэдэ, Лидын эхэ (юрын тоо бүридхэлшье) энэ алдуугаа мүнөө болотор өөрөө обёордоггүйнь халаглахаар. Гэхэһээ гадна эдэ алдуунуудаа улам гүнзэгырүүлнэ гэжэ харадагбди. Арбан найматай басаганиинь гэртээ юушье хэдэггүй, «аа, ажал хэхэнь яащаха һэм, үрьдихөө, мүнөөдөө өөрымни хүл гар хүдэлхэтэй байна ха юм! «Хара» хүдэлмэри хээ һаа, басаганайм нюдэниинь һохор болошохо һэн гү» — гээд, эхэнь хоёр хүнэг уһашье асаруулдаггүй.

Бэрхэ, шамбай хүнэй хажууда байһан хүн залхуу болодог юм гээд буряад үбгэд заабарилдаг бэлэй. Лидын эхэ түргэн, бэрхэ эхэнэр, ондоо хүнэй туһлагүйгөөр, шада-яда хүдэлжэ байхыень хараа һаа, тэсэхэгүй, һуга шобто татажа абаад, өөрөө хэхэ жэшээнэй абари зантай һамган юм. Нигээд лэ нэгэдэхи класcһаа эхилээд, Лида басаган бүхы юумэндөө (номоо үзэхэ, гэртээ үгтэдэг даалгабаринуудые дүүргэхэдээшье) хүнэй ама, гар хаража, туһаламжа хүлеэжэ һурамхи болошоһон. Тэрэ үедэ гэртээ байһан хоёр аханарынь туһалалсаха.

Газаа талаһаань харахада, Лидын эхэ эдэбхитэй, түрэлхидэй комитедтэшье оролсодог, суглаа хураалда ябадаг, тэндэ үгэшье хэлэдэг байха. Юрэдөөл, ухибүүдые гэр бүлэдэ хүмүүжүүлхэ тухай заабари, зүбшэл мэдэхэтэй, А. С. Макаренкын «Түрэлхидтэ зорюулһан ном» уншаашьегүй һаа, тэрээн соохи һургаалые дуулаһан лэ байхал даа. Теэд... Забагтаа хүрэхэгүй залхуу хүниие томо болгооб, энэмни яагаад бэеэ даажа абахаб, хожомоо ямаршуу эхэ болохоб гэхэ мэтын бодолнууд энэ эхын һанаа үнөө зобооно ёһотой. Теэд энэ алдууе яажа заһалтайб?

Лидын эсэгэ хаана байдаг юм гэһэн асуудал хүниие гайхуулжа болохо. Машинын жолоошоноор үнинэй хүдэлдэг энэ хүн юумэндэ балай оролсодоггүй, хатуу харые бага зэргээр балгаад лэ, бэеэ абантаад ябадаг, номгон хүн. Тиигээдшье һамганиинь гэр бүлэдэхи «засаг түрэеэ» бүрин хүсэдөөр гартаа баринхай «би хуу мэдэхэб, хүн бү оролсогты» гэһэншүү байдаг. «Илангаяа басаган хүндэ эхын заабари һургаал эрдэни зэндэмэни мэтэ шухала юм, басаган хүн эхэдээ дүтэ байха ёһотой» — гэһэн гурим Лидын эхэ баримталдаг. Тиигээд лэ энэ бүлэдэ өөрын онсо заншал гуримшанхай.

Эхын үлүүсэ ехээр энхэрһэнэй, эсэгын (коммунис ажалай ударнигай нэрэ солодо бүри түрүүшээр хүргэһэн) хамааралсаагүй шалтагаанһаа болоожо, гараа муухайдахаяа жэрхэһэн, найһа хүсэһэн басаган бүгэдэнтэй адли алхалалдана. «Наймадахиие дүүргэхэдэм, эжымни нэгэ тээ оруулна ааб даа»,— гээд һанаа амархан ябана ёһотой.

Нүгөө Галя басаганай хүмүүжүүлгэ тухай олон таба юумэ хэлэлтэгүй. Юуб гэхэдэ, эхэ эсэгэ хоёройнь зүгһөө заабарилжа байхыень харахагүй. Басаганиинь бэеэ даагаад лэ номоо үзэдэг. Эхэнь оёдолой фабрикада юрын хүдэлмэришэнөөр ажалладаг, эрдэм һургуули багатай, тиимэ хадаа ухибүүдэйнгээ һуралсалда хамаардагшьегүй, «номоо үзэ, номоо үзэ» гэжэ байгаад, шэхэнэй дүлииртэр хэлэхэ, баалаха ушарые эндэ дуулахагүйт. Галиин эхэ, эсэгэ түрэлхидэй суглаагдашье балай ябадаггүй, ябахашье аргань болодоггүй, Эсэгэнь ходо холын замда абаха, эхэншье ажалдаа байха даа...

Галя басаганиие гарамгай ухаатай гэхээ һанагданагүй, харин эхэ, эсэгын хүмүүжүүлхы һургаал, заабаринууд хүгжэм мэтэ обёорогдохогүй утаһаар дамжадаг байжа болоо. Энэ басаган тон эли тодо зорилго урдаа табинхай — медицинын мэргэжэл шэлэнхэй. Теэд яахаб, иимэ зоримгой хүнэй алхаса найдамтай бшуу.

Д. ЖУГДУРОВА.

ФУТБОЛ

ЯЛЫН БҮМБЭГЫН АШААР...

Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй «А» классай хоёрдохи бүлэгэй наададаг футболистнуудай мүрысөөнэй түрүүшын хахадай һүүлшын уулзалганууд үнгэрэгшэ амаралтын үдэр үнгэргэгдэбэ.

Манай «Сэлэнгэ» командын футболистнуудтай наадахаяа Владивостогой «Луч» команда ерэһэн байна. Мүнөөдөө айлшаар ерэһэн команда 12 очкотой, мүрысөөнэй таблицада долоодохи һуури эзэлжэ ябаһан, хоёрдохёор, урда нааданда Эрхүүгэй «Аэрофлот» команда 1:0 тоотойгоор шүүгдэжэ ерэһэн юм.

Тиимэһээ «Сэлэнгэ» командада шүүгдэхэгүй гэжэ яһала оролдолго гаргажа, стадиондо сугларагшадта магтуулагдана. Тиигээшье һаань, «Сэлэнгын» футболистнууд добтолгодо орожо эхилбэл даа. Нааданай эхилһээр юһэдэхи, арбан дүрбэдэхи минутын ябажа байхада манай добтологшо Юрий Изюмцев вратаряй урдаһаа хоёр удаа гансаараа гараашье һаа, бүмбэгэеэ буруу сохижо, миин һалашаһаниинь халагламаар байба. Сэлэнгын футболистнуудай удаадахи добтолгодо ороходонь, айлшадай хамгаалагшадай нэгэн бүмбэгэ гараараа дайража, ялада һуушалай. Жэрылдээд байһан «ханын» захаар бүмбэгэ сохиһон Юрий Калашников баһал бирабагүй. Сэхынь хэлэхэдэ, энэ үдэр командын капитан болоһон Юрий Калашников даалгагдаһан уялгаяа хэзээ хэзээнэйхиһээ муугаар дүүргэжэ, өөрөөшье мүртэй һайнаар наадаагүй гэжэ тэмдэглэлтэй. Тиигэжэ нааданай нэгэдэхи, хоёрдохи хахадта алишье команда тоо нээжэ шадангүй, уулзалгаяа 0:0 тоотойгоор түгэсхэбэ.

Мүрысөөнэй судья, Куйбышев хотоһоо ерэһэн М. Сенин хоёр командын ворота руу арба нэгэ метрэй ялын бүмбэгэ таба таба удаа сохиха болобол даа.

Эгээн түрүүлэн айлшад ялын бүмбэгэ сохихо болобо. Хоёр командын футболистнууд ээлжээ ээлжээгээр таба удаа бүмбэгэ сохиходоо, нааданайнгаа тоо 3:3 болгожо али нэгэ командынгаа шүүжэ гаратар дахин ялын бүмбэгэ сохихо болоно. Айлшадай футболистнууд Ялынин, Перельштейн, «Сэлэнгын» Анатолий Михнов, Кизеев гэгшэд вратарьнуудые мэхэлжэ байгаад, мэргэнээр бүмбэгэ сохижо. нааданайнгаа тоо 5:5 болгобо. Ээлжээтэ бүмбэгэ сохиһон айлшадай 11-дэхи номерой добтологшо Витинник гэгшэ бүмбэгэеэ шангаханаар воротагай баруун углуу руу сохижорхибол даа. Бэеэ зэһээд байһан манай вратарь Вадим Титов эршэтэйгээр ерэһэн бүмбэгын урдаһаа һурэхэдөө, тэрэнээ гэдэргэнь сохижо воротагаа хамгаалжа шадаа бшуу. Удаадахи ээлжээндэ гараһан манай Владимир Максимов бүмбэгэеэ тээ дээгүүр сохиходоо, тоо нээжэ манай команда уулзалгаяа 6:5 гэһэн тоотойгоор шүүжэ гараба. Тиигэжэ дүн хамтадань 15 очкотойгоор сезоной нааданай түрүүшын хахадые түгэсхэбэ.

Нааданай хоёрдохи хахад августын найманһаа эхилхэ юм. Энэ үдэр манайда айлшаар Братскын «Сибирь» команда ерэхэ болонхой.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

АРАДАЙ ТЕАТРАЙ ЗОНАЛЬНА ХАРАЛГА

„НАЙРАМДАЛ“

Июлиин 22-ой үдэшэ Улаан-Үдын «Текстильщик» гэжэ соёлой байшанда искусствада дуратайшуул олоор сугларaa. Тувын АССР-эй Эрзинскэ районой арадай театрай коллектив В. Кок-оол С. Пюрбю хоёрой бэшэһэн «Найрамдал» гэжэ гурбан үйлэтэй зүжэг табижа, сугларагшадые ехэтэ һонирхуулаа.

Хилэн хүшэгэ хоёр тээшээ аалихан нээгдэжэ, жэншэдгүй гоёор зураглаһан хада уула, хүбшэ тайга болон саһан оройтой мундаргануд хүнэй дура сэдьхэл абаһаар лэ ээлнэ. Тувын үзэсхэлэнтэ гоё байгаали, тэрэнэй дундаршагүй баялиг нигээд лэ үзэгдэнэ. Теэд энэ шэмэрүүн хизаар ашаглажа, баян хэшэгһээнь хүртэлсэжэ һууһан хүн зонойнь ажабайдал тиимэшье аали намдуу бэшэл даа.

Хаяа хадхаад һуудаг хоёр айлай үйлэ хубитай бидэ ехэнхидээ танилсанабди. Самдан гэжэ үгытэй малшанай гэр бүлэ, тэдэнэй хубии заяан харуулагдана. Шухалань гэхэдэ, холын хүдөө малшанай гэр бүлын үйлэ хэрэг амяарлан харуулагданагүй, харин энэ айл шадар һуудаг ород айлтайгаа бүри дүтөөр, аха дүү ёһоор нүхэсэнэ. Матвей гэжэ ород таряанай энэ шэмэрүүн хизаарта нүүжэ ерэхэтэйгээ сасуу тува малшад болон ангуушадтай дүтөөр нүхэсэжэ, тэдэнтэй нэгэ һаналтайгаар, зориг эрмэлзэлтэйгээр ажаһууһые, тэмсэһые хаража баясанабди. Гадна һамгадынь, үхибүүдынь аха дүү мэтэ нүхэсэнэ.

Зүжэгэй авторнууд энэ үйлэ хэрэгые һанаанһаа абажа бэшээгүй, харин бодото байдал дээрэһээ үндэһэлжэ бэшэһэн, хэды олон баримта материалнуудые шэнжэлһэн түүхэтэй. Бүри урданһаа холбоо барисаатай байһан ород, тува арадуудай хани нүхэсэл тодо хурсаар харуулхаа оролдоо бшуу.

Самданай рольдо наадаһан Данил Дамчанов гол зорилгоёо тон зүбөөр ойлгожо, бүхы юумыень ёһо гурим хударнь, онсо өөрын маяг шэнжэ оруулан байжа наадана. Үлүү һарюу гаргаһан юумэн гэжэ үгы, үзэгдэл бүхэниинь эли тодо, үнэншэмэ хурса. Ород таряашан Матвейн рольдо Максим Хургаан-оол наадажа, ёһотой ород таряашанай түхэл шэнжые, һанал эрмэлзэлые, бүхы үйдхар зоболонгые тобойсо харуулжа шадаа.

Тэрэшэлэн Самданай басаган Сырга (артистка Зинаида Томур), Матвейн басаган Таня (артистка Фанна Намаермаа) хоёр хара багаһаа нүхэсэжэ, ажабайдалай хүшэр замаар ото сугтаа ябажа, зол жаргалаа адли тэгшээр эдлэнэ. Гадна Самданай хүбүүн Соян-оол) артист Олег Самдан) гэгшын аша үүргэ зүжэгэй хүгжэлтэдэ нилээд ехэ удхатай. Ушар юуб гэхэдэ, Самдан Таня хоёр бэе бэедээ дурлалсажа, хани нүхэсэлэйнь зангилаае таһаршагүй шанга болгоно.

Самданай һамган Манмаа (артист Майа Чывыган) гэгшэ үзэг бэшэг мэдэхэгүй, үе сагай үйлэ ушар илгаруулха шадалгүй тулгардана. Нютагай баяшуул худхаа хуймаа хэжэ, энэ эхэнэрые нилээд түгшүүрилтэй байдалда оруулна бшуу. Дурья баян, сагаан офицер, лама гэхэ мэтын этэгээдүүд хүшэр сагай манан соогуур төөрижэ ябаһан эхэнэрые али зэргээр айлгаад, өөрынь гэртэ Сырга гэжэ басагыень буудаад гарахадаашье сэдьхэлээ огто зобоногүй. Эндэ хани нүхэсэлэй дүлэтэ амисхаал аргагүй туһалжа, үйлэ зоболонгые дабан гаража шадана.

Дурья баян одоо билдагууша, үгытэй зониие мэхэлжэ, байһанаа зүжэгэй эсэстэ харуулна гээшэ. Зүжэгэй гол геройнуудай хубисхалай хэрэгтэ бүгэдөөрэн оролсоод баян ангитай эрид шууд тэмсэжэ захалхадань, Дурья баян тэрьедэжэ ошохо юм. Тиихэдэнь үгытэй хүн зон баяшуулда мэхэлүүлжэ, доромжолуулжа ябаһанаа ойлгожо, революциин хэрэгтэ бүри олоор хабаадалсажа захална.

Дурья баянай зарасые (артист Дондук Хужаан) одоо бухы сэдьхэлһээ хайрламаар. Үе наһаараа баянай хүйтэн хадхуу харасые шарайшалжа зараса тэрэнэй үгэ хүүр хударнь байлсажа, бүхы юумыень хэлсэжэ һалирна. Иимэ рольдо наадахань хүшэр юм бээз. Тиигэбэшье залуу артист ямаршьегүй һайнаар наадажа, ялас гэмэ хурса образ харуулаа.

Энэ коллектив зохёохы өөрын маяг хэлбэритэй, нюур шарайтай болоһон байна. Артистнарайнь сценэ дээрэ бэеэ абаха янзань, наадаха түхэлынь энэ бүгэдые эли тодо гэршэлнэ.

Зүжэг найруулан табигша Д. Дамчанов, уран зураагша Д. Бригад гэгшэд тон зүб шиидхэбэри хэжэ, олоной һонирхон хараамаар зохёогоо шэмэглээ гээшэ. Гэр дотор хи шэмэглэл, эд бараа, артистнарай хубсаһа хунар энээниень гэршэлнэ.

М. ОСОДОЕВ,
манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Ц. Кок-оол С. Пюрбю хоёрой «Найрамдал» гэжэ зүгжэгһөө хоёр үзэгдэл.

С. ДОРЖИЕВАЙ фото.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ·РАДИО

ДЕЛИ

БАЙДАЛ ЗАҺАРЖА БАЙНА

ТАСС

Афганистанай ниислэл хотодохи байдал хэмдээ орожо байна. Магазинууд, базаар хүдэлнэ. Хүн зон эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангагдаа.

Республика байгуулһан ушарые ниислэл хотын хүн зон һайшаана, шэнэ засаг захиргаан дэмжэхэ байһан тухайдаа мэдүүлнэ гээд «Ислах-Анис», «Кабул таймс» газетэнүүд бэшэнэ.

Провинцинуудтахи байдалые арми бүрин хинажа байна гээд «Кабул таймс» мэдээсэнэ. Мазари-Шарифта, Шибарганда, мүн оронoй бусад хотонуудтахи байдал һайжаржа байна. Кабул ба Шибарганай, Джелалабад ба Газни хотонуудай хоорондохи транспортын харгы нээгдээ.

Кабулай аэропорт һаяар хүдэлмэреэ эхилхэ юм.

ВАРШАВА

ХАНИНАРАЙ ХАРИЛСАА ХОЛБООН

ТАСС

Национальна һайндэр — Польшын һэргээн байгуулагдаһан үдэр июлиин 22-то ПНР-тэ тэмдэглэгдэбэ. Польшын Нэгэдэмэл хүдэлмэришэнэй партиин хүтэлбэри доро, Советскэ Союзтай ба бусад социалис оронуудтай аха дүүгэй харилсаа холбоотойгоор Польшын ажалшад социалис байгуулалтада гайхамшаг амжалтануудые туйлаа.

Жэл бүри национальна һайндэр орон дотор тэмдэглэлгэ Советскэ Союзтай, социалис, хани нэгэдэлтэ бүхы оронуудтай Арадай Польшын хани барисаатай байлгын толотомо гэршэ мүн.

Хоёр гүрэнэй хоорондохи харилсаа холбоон Польшын промышленностиин бүхы һалбаринуудай — металлургическа, химическэ, машина бүтээлгын ба судна бүтээлгын — хүгжэлтэдэ горитой нүлөө үзүүлнэ.

Арадай засагай жэлнүүдтэ Советскэ Союзай техническэ туһаламжа, дэмжэлгээр Польшодо мянга гаран промышленна предприяти баригдаһан байна.

Польшын гадаадын худалдаа наймаанай эмхинүүдэй түхеэрэлгэнүүдэй тодхогдоһон промышленна 140 гаран элдэб предприяти СССР-тэ хүдэлнэ.

НЬЮ-ЙОРК

ЕХЭ АМЖАЛТА

ТАСС

США-да туйлай ехэ амжалтатайгаар үнгэргэжэ байһан «Совет музейнүүдэй эрдэни зэндэмэни» гэһэн выставкэ Лос-Анджелесһаа Чикаго хото асарагдажа, эндэхи эгээн ехэ музей соо табигдаба.

Советскэ Союзһаа асарагдаһан, уран зурагай элигэ мэдээжэ зохёол бүтээлнүүдые Лос-Анджелесай 300 мянга шахуу хүн хараһан байна.

Совет выставкын Вашингтондо, Нью-Йоркдо, Лос-Анджелеста хүдэлмэрилхэ үедэнь дүн хамта 1 миллион шахуу американец тэрэниие хараһан байха юм.

ВАШИНГТОН

Р. Никсонэй мэдүүлгэ

ТАСС

Бетесдэхи штат Мэрилэнд далайн сэрэгэй хүсэнүүдэй госпитальдо аргалуулһанай һүүлээр бусажа ерэмсээрээ, президент Р. Никсон Сагаан байшанда үгэ хэлэхэдээ, «Уотергейтскэ хэрэгтэй» дашарамдуулан, Р. Никсон тушаалһаа бууха хараа бодомжотой гээд американ хэблэлэй бэшэһэн ушарые эрид буруушааба.

Минии тушаалһаа бууха тухай зарим нэгэн багсаамжала хэлэһэн байгаа ха гээд президент хэлээ, «Энэнь бүтэхэгүй хооһон бодол мүн», —гэжэ Р. Никсон мэдүүлбэ.

РИМ

ИТАЛИИН ПРАВИТЕЛЬСТВАДА этигэл найдабари олгогдоо

ТАСС

М. Руморой бүридүүлһэн оронoй шэнэ правительствада этигэл найдабари олгожо байһанаа Италиин парламентын депутадуудай палата мэдүүлээ. Шэнэ кабинедэй программа мэдүүлгэ тушаа хоёр үдэрэй турша соо хөөрэлдөөнүүдые хэһэнэй һүүлээр июлиин 20-ной үдэшэ дуугаа үгэһэн байна.

Правительствада этигэл найдабаритай байһанай түлөө — 371 депутат, буруушаажа байһанаа мэдүүлэн, 242 депутат дуугаа үгөө.

М. Руморой коалиционно кабинедтэ ородог политическэ партинуудай: христиан-ско-демократическа, социалис, социал-демократическа ба республиканска парти нуудай депутадууд правительство дэмжээ.

Италиин Коммунис партиин депутадууд, мүн баруунай үзэлтэй партинуудай түлөөлэгшэд буруушаажа дуугаа үгөө.

Италиин Коммунис партиин Политбюрогой гэшүүн А. Торторелла үгэ хэлэхэдээ, коммунистнууд шэнэ правительствые дэмжэхэгүй юм гэжэ мэдүүлбэ. Орон доторхи экономическа хүндэ хүшэр байдал заһаруулха тодорхой хэмжээнүүд шэнэ правительствын программа дотор хараалагданагүй. Экономическа ба социальна асуудалнуудые шиидхэхэ, хүдэлмэригүйдэлгэтэй тэмсэхэ, элүүрые хамгаалгын ба гэгээрэлэй хэрэгые һайжаруулха гэхэ мэтэ хубилалтануудые хэхээр Компарти оролдоно гээд Торторелла хэлээ.

ЛОНДОН

Парламент дотор буудалдаан болобо

ТАСС

Правительствада ородоггүй партинуудай — либеральна ба консервативна партинуудай гэшүүдэй хоорондо Колумбиин парламент соо заседаниин эхилхын урда тээ буудалдаан болобо.

Парламентын депутадуудай палатын гэшүүдэй нэгэн шархатаа гээд Рейтер агентствын корреспондент Богото хотоһоо мэдээсэнэ.

Парламентын сесси нээһэн Колумбиин президент Мисаэль Пастранай ерэхэһээ хэдэн минута урда тээ полици байшан соо гурим журам тогтооһон байгаа.

Редакторай орлогшо
М. Н. НИМАЕВ.

Манай адрес, телефонууд

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат — 66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 68-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации — 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: СССР-эй наймадахи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сессиин материалнууд. Буряадай АССР-эй статистическэ управлениин мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда: Партийна хронико. «Чемпионууд һэлгэлдэбэ» — Г. Болдогоевой корреспонденци. Түрэл орон доторнай.

Гурбадахи хуудаһанда: Буряадай АССР-эй статуправлениин мэдээсэл.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Уласхоорондын шэнжэлэл. Хилын саанаһаа.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
Улаан-Үдэ харуулна:

19.00—Дамжуулгын программа. 19.05—Телепанорама (буряадаар). 19.00—Үхибүүдтэ мультфильмнүүд харуулагдаха. 20.00—«Уласхоорондын шэнжэлэл». 20.20—Концерт. 20.50—Ой модоной ба модо болбосоруулдаг промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдтэ зорюулагдаһан кинофестиваль. 21.20 — «Буряад газар нютаг тухай үгэ» гэһэн дамжуулга. Манай түрэл нютагаархид тухай кинорассказ ба республикаяа магтан дууланаб» гэһэн хүгжэмтэ очерк.

САГАЙ УЛАРИЛ

Мүнөөдэр республика доторнай үүлэтэйшэг байха. Ахын, Түнхэнэй аймагуудһаа бэшэ газарта бороо орохо. Баруун-хойноһоо секундын 5—9 метр хүсэтэйгээр һалхилха. Температура 17—21, Байгал шадар 14—18 ,Улаан-Үдэдэ һүниндөө 13—15, үдэртөө 19—21 градус дулаан болохо байна.

Июлиин 25—26-да нэгэ бурхэжэ, нэгэ сэлмэжэ байха, 26-най үдэр ехэнхидээ хура бороо орохогүй. Баруун хойноһоо секундын 5—10 метр хүсэтэйгоор һалхилха. Һүниндөө 11—16, үдэртөө 18—23, Байгал шадар 13—18 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

● «БУРЯАД ҮНЭН» ● 1973 оной июлиин 24. ● 4-дэхи хуудаһан ● Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-02448. Заказ № 0044